

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขต
เนื้อหาตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเจตคติ
2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร
3. องค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
4. การดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยม

ศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

5. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา และกรมสามัญศึกษา
6. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติด
 - 6.1 ความหมายของยาเสพติด
 - 6.2 ประเภทของยาเสพติด
 - 6.3 สาเหตุของการติดยาเสพติด
 - 6.4 โทษและพิษภัยของยาเสพติด และผลกระทบต่อปัญหาต่าง ๆ
 - 6.5 สาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา
 - 6.6 สถานการณ์ปัญหาสุขภาพจิตในปัจจุบัน
 - 6.7 สถานการณ์และแนวโน้มของปัญหาสุขภาพจิต
7. การป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต
 - 7.1 ความหมายของการป้องกันยาเสพติด
 - 7.2 นโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของรัฐบาล
 - 7.3 นโยบายและแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของกระทรวงศึกษาธิการ
 - 7.4 ยุทธศาสตร์ 9 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการในการป้องกันและแก้ไข

ปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเด็กกะเขาชุมชน

- 7.5 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในสถานศึกษา สังกัดกรม

สามัญศึกษา

- 7.6 แนวปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในสถานศึกษา สังกัดกรม

สามัญศึกษา

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 8.1 งานวิจัยในประเทศ
- 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเจตคติ

1.1 ความหมายของเจตคติ (Attitude)

นักจิตวิทยา นักวิชาการ และนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้มากมาย ดังนี้
อนาสตาซี (Anastasi. 1988 : 543) ได้กล่าวว่า เจตคติเป็นความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยา
ตอบสนองสิ่งเร้าที่กำหนดให้เป็นพวก ๆ ในทางชอบหรือไม่ชอบ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 207) ได้กล่าวว่า เจตคติเป็นเรื่องของความชอบ
ความไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึกความเชื่อฝังใจของเราต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจตคติ
เป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกที่อาจสังเกตได้ หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย
แต่มีความโน้มเอียงที่จะเป็นพฤติกรรมภายในมากกว่าพฤติกรรมภายนอก

อภิชาติ พงษ์จิราภรณ์ (2536 : 16) ได้สรุปว่า เจตคติ หมายถึง สภาพจิตใจ ความรู้สึก
ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งเร้าซึ่งได้แก่ สภาพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการตอบสนองของบุคคลอันมีผลมา
จากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ โดยแสดงออกมาเป็นการพึงพอใจไม่พึงพอใจ

บุญศรี คำชาย (2540 : 159) ได้กล่าวว่า เจตคติหมายถึง ท่าที ความรู้สึก หรือความคิดที่
บุคคลมีต่อวัตถุ เหตุการณ์ หรือบุคคลอื่น ๆ ซึ่งอยู่ล้อมรอบตัวเรา

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545 : 138) ได้กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิต
ที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และ
สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอ
สมควร

สรุปได้ว่าเจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อของคนเราที่มีความคิดเห็นต่อ
สิ่งต่าง ๆ ที่แสดงออกด้วยการชอบหรือไม่ชอบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่
บุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้อง เจตคติเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมแต่ก็เป็นสิ่งที่เป็จริงของบุคคลที่มีเจตคติ
นั้น ๆ

1.2 องค์ประกอบของเจตคติ

ได้มีนักจิตวิทยา นักการศึกษา ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติ ดังนี้

ลูธานส์ (Luthans. 1989 : 170-171) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติว่าประกอบด้วย

3 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Emotional component) ได้แก่ ความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งนั้นซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกทางบวก ทางลบ หรือ เป็นกลาง ๆ ก็ได้

2. องค์ประกอบทางความรู้ (Informational component) ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ต่าง ๆ ของคนในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งไม่จำเป็นว่าความรู้เหล่านั้นจะต้องเป็นจริงเสมอไป

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral component) ได้แก่ แนวโน้มเชิงที่คนจะประพฤติปฏิบัติ หรือแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งนั้นในลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การเข้าหา หรือถอยหนีจากสิ่งนั้น

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 241-242) ได้กล่าวไว้โดยทั่วไปเจตคติประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปความและช่วยในการประเมินสิ่งเร้านั้น ๆ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า

องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจและองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ มีความสัมพันธ์กัน เจตคติบางอย่างจะประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจมาก และประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์น้อย แต่เจตคติบางอย่างก็มีลักษณะตรงกันข้าม

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน

เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด จะต้องประกอบด้วยทั้ง 3 องค์ประกอบนี้เสมอ แต่จะมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไป

กฤษณี คำชาย (2540 : 159) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive component) หมายถึง ภาพรวมที่เกิดขึ้นในความคิดของบุคคลเมื่อบุคคลรับรู้สิ่งเร้า ความรู้นี้อาจอยู่ในรูปของความเชื่อ ความเห็น หรือความรู้จักสิ่งเร้านั้น ๆ โดยปกติองค์ประกอบด้านความรู้จะเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบด้านความรู้สึกและพฤติกรรม

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective component) เป็นสภาวะความรู้สึกหรือสภาวะทางอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าในลักษณะของการประเมิน องค์ประกอบด้านนี้เห็นได้ชัดกว่าด้านความรู้ เนื่องจากเมื่อเกิดความรู้สึกจะมีผลต่อด้านสรีระด้วย

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับความคิด และกระบวนการทางสรีระทำให้พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าตามความรู้และความรู้สึกที่มีอยู่

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545 : 138) ได้กล่าวว่า เจตคติมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรู้ การคิด ได้แก่ ความคิด ความเชื่อถือที่คนเรามีต่อสิ่งเร้า รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้ารู้จักในสิ่งที่ดีก็จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้ารู้จักในสิ่งที่ไม่ดีก็จะมีเจตคติไม่ดีเช่นกัน และถ้าไม่รู้จักสิ่งใดเลยก็จะไม่เกิดเจตคติขึ้น

2. องค์ประกอบเกี่ยวข้องกับความรู้สึก เป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้า เมื่อเกิดความรู้ความคิดต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะทำให้เกิดความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดี ในขั้นนี้จะเป็นเจตคติที่มีทิศทางแล้วซึ่งเปลี่ยนก่อนข้างยากมาก

3. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มในการกระทำ เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่ง คือ พร้อมที่จะสนับสนุนช่วยเหลือหรือทำลาย

เจตคติจึงประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้านความรู้สึก และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบจะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ

1.3 คุณลักษณะของเจตคติ

เจตคติมีคุณลักษณะที่สำคัญ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2534 : 211-213) ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัวบุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคติแม้ว่าประสบการณ์ที่เหมือนกัน ก็จะมีเจตคติที่แตกต่างกันได้ ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สติปัญญา อายุ เป็นต้น

2. เจตคติเป็นการเตรียมความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นการเตรียมความพร้อมภายในจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตได้ สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะชอบหรือไม่ชอบ ขอมรับหรือไม่ยอมรับและจะเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วยเป็นสิ่งอธิบายไม่ค่อยได้และบางครั้งไม่มีเหตุผล

3. เจตคติมีทิศทางของการประเมิน ทิศทางของการประเมิน คือ ลักษณะความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือการประเมินว่าชอบ พอใจ เป็นต้น ก็คือเป็นทิศทางในทางที่ดี เรียกว่าเป็นทิศทางในทางบวก และถ้าการประเมินออกมาในทางไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่พอใจ ก็คือเป็นทิศทางในทางลบ เจตคติทางลบไม่ได้หมายความว่าไม่ควรมีเจตคตินั้น แต่เป็นเพียงความรู้สึกในทางที่ไม่ดี และการมีเจตคติในทางบวกไม่ได้หมายความว่าไม่มีเจตคติที่ดีและพึงปรารถนา

4. เจตคติมีความเข้ม คือ มีปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่างมากก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุดก็แสดงว่า มีความเข้มสูงไปอีกทางหนึ่ง

5. เจตคติมีความคงทน คือ เจตคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่นและมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น การยึดมั่นในเจตคติต่อสิ่งใดทำให้การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นได้ยาก

6. เจตคติมีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายในเป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่แสดงออกก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติอย่างไรในเรื่องนั้น เจตคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้นและการกระตุ้นยังมีสาเหตุอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วย

7. เจตคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงจะมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเจตคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เพราะก่อนแสดงออกนั้นบุคคลนั้นปรับปรุงให้เหมาะสมกับปทัสถานของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

เจตคติมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เจตคติเกิดจากสิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัวบุคคล และมีการเตรียมความพร้อมภายในจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งเจตคติจะมีทิศทางของการประเมิน มีความเข้ม ความคงทน มีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก และเจตคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงจะมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเจตคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน

1.4 เจตคติกับพฤติกรรม

เจตคติมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมของบุคคลเป็นปฏิกริยากับสภาพแวดล้อมอาจจะสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้แต่สามารถวินิจฉัยได้ว่ามีหรือไม่มี โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางจิตวิทยา

พฤติกรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับเจตคติประกอบด้วย 3 ด้าน (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534 : 213-2154) ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวกับการเรียนรู้ การจำ ความคิด ข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางปัญญา การสำรวจารณญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ
2. พฤติกรรมด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective domain) เป็นความสนใจความรู้สึกท่าทีชอบ ความชอบ พฤติกรรมด้านนี้เกิดขึ้นภายในต้องใช้เครื่องมือพิเศษในการวัดพฤติกรรม
3. การตอบสนอง (Responses) เป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์หรือสิ่งเร้าต่าง ๆ พฤติกรรมในขั้นตอบสนองจะมีลักษณะของความยินดี เต็มใจ และพอใจที่จะตอบสนอง

เจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เป็นสาเหตุของพฤติกรรมและเป็นผลของพฤติกรรม เพราะเวลาที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคิดความต้องการของเขา เขาก็จะได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เขาเกิดมีความรู้สึกบางอย่างต่อการกระทำนั้นด้วย

1.5 การเกิดและการเปลี่ยนเจตคติ

ถวิล ธาราโกษณ์ (2524 : 19-20) ได้กล่าวถึงการเกิดเจตคติไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบเหตุการณ์นั้นมาด้วยตนเอง และประสบการณ์นั้นทำให้เกิดการฝังใจกลายเป็นเจตคติของบุคคลนั้น ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งทางที่ดี และไม่ดี การเกิดเจตคตินามันนี้ ถ้าเป็นเหตุการณ์รุนแรงเพียงครั้งเดียวอาจก่อให้เกิดเจตคติได้ทันที

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น การที่เราเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ทำให้เราได้รับเจตคติหลาย ๆ อย่างเข้าไปโดยไม่ได้ตั้งใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิด การอบรมสั่งสอนจากบุคคลอื่นกล่าวจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและเจตคติของเราได้ นอกจากบุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิดแล้ว ตัวกลางที่เป็นสื่อสำคัญและมีอิทธิพลในการสร้างเจตคติก็คือ สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ

3. รูปแบบ เจตคติบางอย่างพัฒนาขึ้นมาจากการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะดูว่าบุคคลอื่น ๆ ปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไรแล้วเขาก็จำลองรูปแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบนั้นจะก่อให้เกิดเจตคติมากขึ้นเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลที่เป็นแบบเป็นต้นน่าเชื่อถือเพียงใด

4. องค์ประกอบของสถาบัน ได้แก่ โรงเรียน วัด หน่วยงาน สมาคม องค์กรต่าง ๆ สถาบันเหล่านี้มีส่วนในการสร้างเจตคติแก่บุคคลได้มาก

การเปลี่ยนเจตคติ เจตคติเกิดจากการมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม หากประสบการณ์ที่เราได้รับเพิ่มเติมแตกต่างจากประสบการณ์เดิมก็อาจเปลี่ยนเจตคติได้ ซึ่งการเปลี่ยนเจตคติมี 2 ทาง ดังนี้

1. การเปลี่ยนไปในทางเดียวกัน (Congruent chang) หมายถึง เจตคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางบวก แต่ถ้าเจตคติเดิมเป็นไปในทางลบก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางลบ

2. การเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง (Incongruent chang) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเจตคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะลดลงในทางบวก และไปเพิ่มทางลบ

จึงกล่าวได้ว่า สิ่งที่มีส่วนในการเกิดเจตคติแก่บุคคลมาจากการมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่บุคคลนั้นได้พบเห็น การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น การเลียนแบบจากบุคคลอื่น ๆ และจากองค์ประกอบของสถาบัน หากประสบการณ์ที่เราได้รับเพิ่มเติมแตกต่างจากประสบการณ์

ดังกล่าว

2.3 การทดลองคว่ามีข้อความใดไม่ชัดเจนเพื่อการแก้ไข

2.4 การให้น้ำหนักคะแนนของความเห็นในแต่ละระดับตามวิธีการลิเคอร์ท ทำให้มาตราการวัดใช้ได้สะดวกมาก เพราะใช้การกำหนดค่าแบบบังใจเพื่อให้เป็นค่าน้ำหนักประจำของแต่ละระดับความเห็นเห็นเหมือนกันทุกข้อความ

เมื่อแต่ละระดับความเห็นของแต่ละข้อความวัดเจตคติมีค่าประจำตัว การที่จะหาว่าบุคคลใดมีเจตคติอย่างไร ก็ใช้วิธีการรวมน้ำหนักหรือคะแนนจากการตอบทุกข้อความของแต่ละคน ถ้าน้ำหนักรวมจากการตอบข้อความทั้งหมดมีค่าสูงหรือได้คะแนนสูง แสดงว่าระดับเจตคติของบุคคลนั้นคือสิ่งนั้นมีลักษณะพอใจหรือคล้อยตาม

3. การสร้างแบบวัดทางเจตคติตามวิธีของ ออสกู๊ด (Osgood's semantic differential scale) มีแนวความคิดว่า ความคิดรวบยอดต่าง ๆ มีความหมาย ความหมายของความคิดรวบยอดประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญที่จะบรรยายความคิดรวบยอดนั้น ๆ หลายลักษณะด้วยกัน ความคิดรวบยอดมีหลายมิติ จึงสร้างแบบวัดขึ้น โดยใช้ความหมายทางภาษาที่เป็นคำคุณศัพท์ต่าง ๆ อธิบายความหมายของสิ่งเร้าที่มีส่วนสัมพันธ์บุคคล

4. การสร้างแบบวัดทางเจตคติวิธีเปรียบเทียบคู่ของ เฟคเนอร์ (Fechner's method of paired comparison) โดยสร้างแบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการเลือกสรร และการจัดอันดับความชอบเริ่มจากการทดลอง โดยใช้ตัวอย่างรูปสี่เหลี่ยมขนาดต่าง ๆ กัน แล้วให้บุคคลจัดอันดับความชอบในรูปสี่เหลี่ยมนั้น โดยการเตรียมแผ่นสี่เหลี่ยมที่มีสัดส่วนต่าง ๆ กัน เริ่มจากสี่เหลี่ยมผืนผ้าเล็ก ๆ จนถึงสี่เหลี่ยมจัตุรัส แล้วกระจายคละกันไปบนโต๊ะ จากนั้นให้กลุ่มบุคคลประมาณ 200-300 คนเป็นผู้จัดอันดับโดยให้แต่ละคนเลือกสรรรูปที่ตนเองชอบที่สุดและรองลงไปตามลำดับจนถึงรูปที่ชอบน้อยที่สุด แล้วนำมาหาความสัมพันธ์ของตัวเลือกและหาระดับความชอบจริงของแต่ละรูปและวิธีเปรียบเทียบคู่ โดยเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ ไป การเปรียบเทียบคู่ใช้ในกรณีที่มีสิ่งนำมาเปรียบเทียบคู่กันไม่เกิน 10 สิ่ง ถ้ามากกว่านี้ใช้วิธีจัดอันดับตำแหน่ง

5. การสร้างแบบวัดทางเจตคติโดยใช้ระเบียบวิธีแบบคิวของ สตีเฟนสัน (Stephenson's Q-technique) เป็นวิธีศึกษาความคิดเห็นท่าทีและลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล โดยใช้วิธีแยกบัตรเป็นกอง ๆ แต่ละกองจะมีคะแนนประจำ ใช้คะแนนนี้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และแปลความหมายต่อไป เป็นวิธีวัดอันดับสิ่งเร้า โดยใช้ผู้ถูกทดสอบตัดสินใจว่าเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ

6. การสร้างแบบวัดทางเจตคติตามวิธีของแบบวัดระยะทางสังคม โบการ์ดัส (Bogardus's social distance scale) เป็นการวัดเจตคติต่อคนโดยมีข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์

และความรู้สึกของบุคคลที่จะมีต่อผู้ที่เป็นที่หมายของเจตคติ 7 ข้อความ แต่ละข้อความจะบ่งบอกความสัมพันธ์ทางสังคมในระยะต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ความสัมพันธ์ในทางใกล้ชิดเป็นเจตคติทางบวก ไปจนถึงเจตคติทางลบและให้ผู้ตอบบอกถึงว่าคนมีเจตคติอยู่ในระดับใดจาก 7 ระดับ คือ ขอมรับถึงขั้นแต่งงาน ขอมรับเป็นเพื่อนสนิท ขอมรับเป็นเพื่อนบ้าน ขอมรับเป็นเพื่อนร่วมอาชีพ ขอมรับเป็นพลเมืองของประเทศ ขอมรับในฐานะผู้มาเยือนประเทศ ไม่ขอมรับให้เข้ามาในประเทศ

7. การสร้างแบบวัดทางเจตคติตามวิธีของแบบวัดสะสมของ กัทแมน (Guttman's cumulative scale) เป็นการวัด โดยมีข้อความชุดหนึ่งซึ่งแต่ละข้อความจะแสดงเจตคติในทิศทางเดียวกัน แต่มีความเข้มหรือปริมาณของความรู้สึกแตกต่างกัน ข้อความชุดนี้จะจัดเรียงลำดับความเข้มของเจตคติ ที่มีอยู่ในแต่ละข้อความไว้ แล้วให้ผู้ตอบเลือกตอบจะเป็นการยืนยันคำตอบด้วยข้อความใดข้อความหนึ่ง ที่แสดงความเข้มในระดับรองลงไปด้วย

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545 : 150-152) ได้กล่าวว่า เจตคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถวัดได้จากพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม วิธีวัดเจตคติแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. วิธีวัดทางตรง ได้แก่

1.1 วิธีการสัมภาษณ์ เป็นการวัดเจตคติโดยตรง โดยการสอบถามผู้ที่เราจะวัดเจตคติ ซึ่งเป็นวิธีวัดที่จะต้องใช้เวลามาก เพราะต้องใช้วัดทีละคน

1.2 วิธีใช้แบบสอบถาม สามารถวัดเจตคติได้ครั้งละหลาย ๆ คน สิ้นเปลืองเวลาน้อย แบบสอบถามที่ใช้วัดเจตคติเขาจะใช้สเกลวัด ซึ่งมีหลายแบบ คือ

1.2.1 เซอร์ส โทนสเกล โทน (Thurstone scale) เป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยประโยคต่าง ๆ หลายประโยค แล้วแต่จะวัดเรื่องอะไร ที่หน้าประโยคแต่ละประโยคจะมีค่าของสเกลของแต่ละประโยคอยู่ด้วย ซึ่งมีค่าอยู่ตั้งแต่ 1-11 พร้อมทั้งจุดทัศนियมและจะคิดไปกับประโยคนั้นตลอดไป

1.2.2 ลิเคอร์ทสเกล (Likert scale) เป็นแบบสอบถามที่เป็นประโยค และมีหัวข้อให้เลือก คือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก เจตคติทางบวกจะได้คะแนนมาก เจตคติทางลบจะได้คะแนนน้อย ถ้านำแต่ละข้อมารวมกันและหาค่าเฉลี่ยจะรู้ว่า มีเจตคติอย่างไร

1.2.3 ซีแมนติกดิฟเฟอเรนเชียลสเกล (Semantic differeantial scale) เป็นมาตรฐานการวัดเจตคติของออสกู๊ด (Osgood) ซึ่งเป็นแบบสอบถามโดยใช้ความหมายทางภาษาที่เป็นคำคุณศัพท์ต่าง ๆ อธิบายความหมายของสิ่งเร้าที่มีส่วนสัมพันธ์บุคคลใช้หลักความแตกต่างทางด้านความหมาย เช่น คำว่า สวย รวย

2. วิธีวัดทางอ้อม ได้แก่

2.1 ให้อ่านแล้วต่อความหมาย เป็นการวัดเจตคติทางอ้อมแบบหนึ่ง ซึ่งผู้ถูกวัดในเรื่องใด ๆ จะไม่รู้ตัวว่าถูกวัดอะไร

2.2 ให้หาคำมาสัมพันธ์ เป็นวิธีวัดเจตคติทางอ้อมอย่างหนึ่ง โดยให้ผู้ถูกวัดเจตคติต่อคำต่าง ๆ เมื่อเห็นคำเหล่านั้นแล้วนึกถึงอะไร แล้วให้เขียนลงไปคู่กับคำ ๆ นั้น

2.3 การผูกเรื่องจากภาพ เป็นวิธีวัดเจตคติทางอ้อมอีกแบบหนึ่ง โดยให้ผู้ที่ต้องการวัดคุณภาพทีละภาพ ผู้ที่ถูกวัดจะเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ของคนมาผูกโยงกับภาพเหล่านั้น ทำให้ทราบเจตคติของเขาได้

3. ศึกษาจากสิ่งอื่น โดยไม่ต้องคิดต่อกับบุคคลที่จะวัดเลย เป็นวิธีวัดเจตคติที่ต่างออกไปจากทั้งวิธีวัดทางตรงและทางอ้อม เพราะวิธีวัดแบบนี้ไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับผู้ที่วัดเลย

เจตคติสามารถวัดจากความคิดเห็นของบุคคลโดยใช้เครื่องมือวัดได้หลายแบบ เช่น ใช้วิธีการสังเกตเป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล ใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายและใช้การสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้สามารถศึกษาเจตคติของผู้ถูกสัมภาษณ์ได้และในการศึกษาครั้งนี้วัดเจตคติโดยใช้แบบสอบถามตามวิธีการของกิลเคอร์ทสเกล

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

2.1 ความหมายเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

ความหมายของกระบวนการบริหาร ได้มีนักบริหาร นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

روبบินส์ (Robbins. 1982 : 9) ได้กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นกระบวนการของการนำกิจกรรมที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ โดยผ่านการกระทำของบุคลากรอื่น

เลวิส (Lewis. 1983 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นศิลปะที่นำเอาสิ่งต่าง ๆ โดยให้บุคลากรเป็นผู้นำ

จุง (Chung. 1987 : 10) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกิจกรรมขององค์การเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

บาร์โทล และ มาร์ติน (Bartol and Martin. 1991 : 6) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์การประสบผลสำเร็จโดยการวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำและการควบคุม

สโตนเนอร์ และฟรีแมน (Stoner and Freeman. 1992 : 3) ได้กล่าวว่าการบริหารหมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ ภาวะผู้นำ และการควบคุมการทำงานของสมาชิกขององค์การ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

แคสท์ และโรเซนซ์ไวท์ (Kast and Rosenzweig. 1995 : 5) ได้กล่าวถึงการบริหารว่า การบริหารเป็นรูปแบบการทำงานด้วยความรู้สึกนึกคิด โดยบุคลากรในองค์การรวมถึงการร่วมมือของบุคลากรและทรัพยากรเพื่อให้สำเร็จตามจุดประสงค์

กูติก (Bartol and Martin. 1998 : 5 ; อ้างอิงจาก Gulick. 1936. **Notes on the Theory of Organization Administration.** p. 13) ได้กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยจำแนกเป็น 7 หน้าที่ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ

ฟาโยล (Bartol and Martin. 1998 : 5 ; อ้างอิงจาก Fayol. 1949. **General and Industrial Management.** p. 11) ได้กล่าวว่าการบริหารคือกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญคือ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

สมยศ นาวิกาน (2538 : 18) ได้กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

ศิริอร ชันทรหัตถ์ (2541 : 2) ได้กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

เสนาะ ดิยาวี (2544 : 1) ได้กล่าวว่าการบริหารคือกระบวนการทำงานกับคน โดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

กล่าวโดยสรุป กระบวนการบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานกับคน โดยคน และ ใช้ทรัพยากร อื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน และการประเมินผล

2.2 องค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหาร

องค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ซึ่งเป็นวิธีการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขตและทำหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ดังนี้

กูติก (Gulick. 1937 : 13) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การบริหารงานบุคคล (Staffing)
4. การอำนวยความสะดวกหรือการสั่งงาน (Directing)
5. การประสานงาน (Co-ordinating)
6. การรายงาน (Reporting)
7. การงบประมาณ (Budgeting)

แคร์รอลล์ และ จิลเลน (Carroll and Gillen. 1987 : 99) ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้

4 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การนำ
4. การควบคุม

รัสเซลล์ ที. เกรก (กิติมา ปรีดีดิถ. 2532 : 22 ; อ้างอิงจาก Russell T. Gregg. 1957.

The Administrative Behavior in Education) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตัดสินใจสั่งการ (Decision-making)
2. การวางแผน (Planning)
3. การจัดองค์การ (Organizing)
4. การติดต่อสื่อสาร (Communicating)
5. การใช้อิทธิพลกระตุ้นให้บุคลากรทำงาน (Influencing)
6. การประสานงาน (Co-ordinating)
7. การประเมินผลงาน (Evaluating)

สมาคมผู้บริหารการศึกษาสหรัฐอเมริกา เอ. เอ. เอส. เอ. (มาลีย์ บึงสว่าง. 2540 : 25

อ้างอิงจาก The American Association of School Administrators. 1995. **Staff Relations in School Administration.** p. 17) ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดสรรทรัพยากร (Allocating)
3. การกระตุ้นการทำงาน (Stimulating)
4. การประสานงาน (Co-ordinating)
5. การประเมินผลงาน (Evaluating)

แคมป์เบล และคณะ (Campbell and Others) (มาลัย บึงสว่าง. 2540 : 26 ; อ้างอิงจาก Campbell and others. 1967. **Introduction to Education Administration**. p. 145-150) ได้เสนอกระบวนการบริหารออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตัดสินใจ (Decision-Making)
2. การจัดโครงการ (Progamming)
3. การกระตุ้นการทำงาน (Stimulating)
4. การประสานงาน (Co-ordinating)
5. การประเมินผล (Appraising)

เซียร์ (กิติมา ปรีดีดิถก. 2532 : 22 ; อ้างอิงจาก Sears. 1959. **The Nature Administrative Process**. p. 17-36) ได้เสนอกระบวนการบริหารออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การสั่งการ (Commanding)
4. การประสานงาน (Co-ordinating)
5. การควบคุม (Controlling)

ผู้วิจัยได้นำเอาองค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ซึ่งมีนักการศึกษา นักบริหาร และนักวิชาการสำคัญ ๆ ดังกล่าวมาวิเคราะห์ ปรากฏผลดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงองค์ประกอบของกระบวนการบริหารจำแนกตามผู้กำหนด

องค์ประกอบหรือขั้นตอน ของกระบวนการบริหาร	ผู้กำหนด					
	กฤติก	แคร์รอล	แกรกก์	เอ.เอ.เอส.เอ.	แคมป์เบล	เชียร์
การวางแผน	✓	✓	✓	✓		✓
การจัดองค์การ	✓	✓	✓		✓	✓
การบริหารบุคคล	✓					
การอำนวยความสะดวก	✓					
การประสานงาน	✓		✓	✓	✓	✓
การรายงาน	✓					
การงบประมาณ	✓					
การนำ		✓				
การบังคับบัญชา						✓
การควบคุมงาน		✓				✓
การตัดสินใจ			✓		✓	
การติดต่อสื่อสาร			✓			
การใช้อิทธิพลหรือการจูงใจ			✓			
การประเมินผล			✓	✓	✓	
การจัดสรรทรัพยากร				✓		
การให้แรงจูงใจ				✓	✓	

จากตาราง 1 พบว่า องค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหารที่นักการศึกษา นักบริหารและนักวิชาการ ได้กำหนดไว้และเห็นความสำคัญมากที่สุด คือ การวางแผน การจัดองค์การ และการประสานงาน ส่วนการประเมินผล แม้จะมีผู้กำหนดไว้เพียง 3 คน แต่เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและมีความคล้ายกับขั้นตอนอื่นที่ใช้คำต่างกัน เช่น การรายงานและการควบคุมงาน

ดังนั้น กระบวนการบริหาร ที่ผู้วิจัยนำไปใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับกระบวนการบริหารในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรอบคลุมองค์ประกอบ จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการประสานงาน และด้านการประเมินผล

3. องค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

องค์ประกอบหรือขั้นตอนของกระบวนการบริหารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน และการประเมินผล ซึ่งแต่ละขั้นตอนประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

3.1 การวางแผน (Planning)

3.1.1 ความหมายของการวางแผน (Planning)

คูนท์ซ์ และไฮนซ์ (Koontz and Heinz. 1984 : 193) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่พิจารณากำหนดแนวทางปฏิบัติงาน มีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ ความรู้และการคาดคะเนอย่างใช้ดุลยพินิจ

ฮิกส์ (Hicks. 1981 : 248) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นหน้าที่ทางบริหารประการแรกที่ทำเพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ การที่จะวางแผนได้สำเร็จผลนั้นต้องมีการวิเคราะห์ตัวเลขข้อมูลจากอดีต การตัดสินใจในปัจจุบันและทำการประเมินผลในอนาคตด้วย

โรบบินส์ (Robbins. 1994 : 187) ได้กล่าวถึง การวางแผนว่า หมายถึง เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการสร้างกลยุทธ์เพื่อให้เป้าหมายสำเร็จและพัฒนาแผนโดยการรวบรวมกิจกรรม และประสานกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำและทำอย่างไร

มาลย์ บิงส์วอว์ (2540 : 29) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ธงชัย สันติวงศ์ (2540 : 36) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยมีการคาดคะเนปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและทำการพัฒนาหาวิธีการแก้ไขเอาไว้ล่วงหน้า โดยจะต้องพิจารณารายละเอียดสิ่งที่จะต้องทำว่า ทำอะไร เมื่อไร พร้อมระบุผลสำเร็จต่าง ๆ ที่ต้องการจะนำกิจการมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเอาไว้

กล่าวโดยสรุป การวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบาย แนวทางและวิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3.1.2 ประเภทของการวางแผน

การวางแผนสามารถแบ่งได้หลายประเภทด้วยกัน ทั้งนี้การจะแบ่งแยกอย่างไรขึ้นอยู่กับความจำเป็นและต้องการใช้ของกิจการ

ธงชัย สันติวงศ์ (2540 : 41) ได้กล่าวถึงประเภทของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. การวางแผนตามหน้าที่งาน คือ การวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่งานหลักของกิจการ

2. การวางแผนตามระดับขององค์กร คือ การวางแผนหลัก แผนย่อย ที่เชื่อมโยงกันกับระดับชั้นของการจัดการ

3. การวางแผนตามระยะเวลา คือ การแบ่งแยกตามระยะเวลาของแผน เช่น แผนระยะยาว แผนระยะปานกลาง และแผนระยะสั้น

4. การวางแผนตามลักษณะชนิดของแผน คือ การแบ่งแผนตามลักษณะของแผนที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันในเนื้อหาความยากง่าย กลไกและวัตถุประสงค์ที่จะทำไปใช้งาน

เสนาะ ดิเขาว์ (2544 : 89-91) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปการแบ่งประเภทของแผน ใช้เกณฑ์ 3 อย่าง ดังนี้

1. การแบ่งตามระยะเวลามี 3 ประเภท คือ แผนระยะสั้น หมายถึง แผนที่ครอบคลุมเวลาการใช้แผนไม่เกิน 1 ปี แผนระยะกลาง หมายถึงแผนที่มีระยะเวลาการใช้แผนครอบคลุมเวลา 1-2 ปี และแผนระยะยาว หมายถึงแผนที่มีระยะเวลาการใช้แผนครอบคลุมเวลาเกิน 2 ปี ขึ้นไปจนถึง 5 ปี หรือเกินกว่านั้น

2. การแบ่งตามขอบเขตของกิจกรรมที่ทำ มี 2 ประเภท คือ แผนกลยุทธ์ เป็นแผนที่ทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการในระยะยาวและรวมเอากิจกรรมทุกอย่างขององค์กร และแผนดำเนินงาน เป็นแผนที่ทำขึ้นเพื่อใช้สำหรับแต่ละกิจกรรมโดยเฉพาะ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมซึ่งเท่ากับเป็นแผนงานเพื่อให้แผนกลยุทธ์บรรลุผล

3. การแบ่งตามการนำไปใช้ มี 2 ประเภท คือ แผนที่ใช้ครั้งเดียว เป็นแผนทั้งหมดไปกับการใช้หนึ่งครั้งแล้วบรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนงานนั้นและแผนที่ใช้ประจำ เป็นแผนที่ใช้ซ้ำ ๆ กันตลอดเวลา เมื่อใช้ไปแล้วก็กลับมาใช้อีก

กล่าวโดยสรุป การแบ่งประเภทของแผนสามารถจำแนกได้หลายแบบขึ้นอยู่กับความจำเป็นและต้องการใช้ของกิจการหรืออาจใช้วิธีการต่าง ๆ กันแล้วแต่จะพิจารณาในแง่ใด และถ้ามีการวางแผนตามแผนใด วิธีการวางแผน บุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาและขั้นตอนวิธีทำก็จะแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแผนสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ การแบ่งตามระยะเวลา เช่น แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว การแบ่งตามขอบเขตของกิจกรรมที่ทำ เช่น แผนกลยุทธ์ และแผนดำเนินงาน และการแบ่งตามการนำไปใช้ เช่น แผนที่ใช้ครั้งเดียว และแผนที่ใช้ประจำ

3.1.3 องค์ประกอบของการวางแผน

อนันต์ เกตุวงศ์ (2543 : 3) ได้สรุปองค์ประกอบของการวางแผนไว้ 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การวางแผนเป็นกระบวนการ กระบวนการในที่นี้หมายถึงกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันซึ่งเกิดขึ้นในหน่วยเดียวกัน และต้องใช้ทรัพยากรและพลังงานเพื่อทำให้กิจกรรมดำเนินไปได้

2. การจัดเตรียม การวางแผนเป็นกระบวนการของการเตรียมชุดหนึ่งของการตัดสินใจเพื่อให้ได้รับการอนุมัติ และดำเนินการ โดยองค์กรอื่น ๆ
3. เป็นชุดหนึ่ง เพราะการวางแผนคือการตัดสินใจประเภทหนึ่ง และในที่นี้มีลักษณะเฉพาะคือ มีความเกี่ยวข้องกับชุดหนึ่งของการตัดสินใจที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นระบบ
4. การตัดสินใจเพื่อการกระทำ การวางแผนมุ่งสู่การกระทำเป็นสำคัญ ไม่ได้มุ่งสู่วัตถุประสงค์อย่างอื่น
5. ในอนาคต ลักษณะสำคัญยิ่งของการวางแผนได้แก่ การมุ่งสู่อนาคต มีการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต ความไม่แน่นอน และเงื่อนไขต่าง ๆ
6. การมุ่งสู่การทำให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ กระบวนการวางแผนจะไม่สามารถดำเนินไปได้ถ้าขาดวัตถุประสงค์ เพราะวัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง จุดหมายปลายทางของการกระทำ
7. ใช้วิธีการที่ให้ผลงานสูง จุดสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการวางแผน คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกับเป้าหมาย เพื่อเลือกวิธีการที่ก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายมากที่สุด

กล่าวโดยสรุป การวางแผนมีองค์ประกอบ ดังนี้ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันซึ่งเกิดขึ้นในหน่วยเดียวกัน เป็นการเตรียมชุดหนึ่งของการตัดสินใจเพื่อให้ได้รับการอนุมัติ เป็นการตัดสินใจเพื่อการกระทำ การมุ่งสู่อนาคต การมุ่งสู่การทำให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และการใช้วิธีการที่ให้ผลงานสูง

3.1.4 ลักษณะของแผนที่ดี

พะยอม วงศ์สารศรี (2542 : 80) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผนที่ดี ดังนี้

1. แผนควรจะมีลักษณะชี้เฉพาะมากกว่ามีลักษณะกว้างหรือกล่าวทั่ว ๆ ไป การชี้เฉพาะถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะก่อให้เกิดความชัดเจน และโอกาสที่จะเกิดความเข้าใจผิดหรือนำไปใช้ ผิด ๆ น้อยมาก
2. แผนควรจะจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่รู้แล้วและสิ่งที่ยังไม่รู้ให้ชัดเจนเพราะการวางแผนเป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต การจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ยังรู้และยังไม่รู้ให้ชัดเจน จะทำให้ผู้ใช้แผนคำนึงถึงและพิจารณาสิ่งที่ยังไม่รู้ให้รอบคอบ
3. แผนควรจะมีการเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งเรื่องนี้มี ความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วางแผนจะต้องใช้การคิดวิเคราะห์
4. แผนจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับพัฒนาได้ แผนที่นำไปใช้จะต้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดได้ทุกขณะ

5. แผนจะต้องได้รับการยอมรับจากกระบวนการที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการยอมรับนำมาซึ่งความตั้งใจและความร่วมมือเป็นอย่างดีในการนำแผนไปปฏิบัติ

แผนที่ดีนั้นจะต้องมีลักษณะที่เฉพาะ มีการจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่รู้แล้วและสิ่งที่ยังไม่รู้ให้ชัดเจน มีการเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผลสามารถนำไปปฏิบัติได้ มีลักษณะยืดหยุ่น และต้องได้รับการยอมรับจากกระบวนการที่เกี่ยวข้อง

3.2 การจัดการ

3.2.1 ความหมายของการจัดการ

นักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายคน ได้ให้ความหมายของการจัดการไว้ ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2538 : 18) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การประสานทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งบุคคลและวัสดุขององค์การเข้าด้วยกัน

มาลัย บึงสว่าง (2540 : 35) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การจัดระบบการทำงานอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยจัดให้มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างขอบข่ายหน้าที่กับบุคคลเพื่อให้สามารถทำงานได้จนสำเร็จ

ธงชัย สันติวงศ์ (2540 : 63) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูป และการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้

ศิริอร ชันรหัตต์ (2541 : 79) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ และบุคคลในองค์การ โดยกำหนดภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้การประกอบการตามภารกิจขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

เสนาะ ดิยาวี (2544 : 120) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจบังคับบัญชากับความรับผิดชอบของงาน เป็นการกำหนดให้รู้ว่าใครทำงานอะไร และใครต้องรายงานใคร

การจัดการเป็นวิธีการจัดระบบการทำงานภายในองค์การ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน และสามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้

3.2.2 ความสำคัญของการจัดการ

การจัดการมีความจำเป็นและก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้าน (สมคิด บางโม. 2539 : 126-127) ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อองค์การ

1.1 การจัด โครงสร้างองค์การที่ดีและเหมาะสมจะทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ และเจริญก้าวหน้า

1.2 ทำให้งานไม่ซ้ำซ้อน ไม่มีแผนกงานมากเกินไป

1.3 องค์การสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ง่ายตามความจำเป็น

2. ประโยชน์ต่อผู้บริหาร

2.1 การบริหารงานง่าย สะดวก รู้ว่าใครรับผิดชอบอะไร มีหน้าที่ทำอะไร

2.2 แก้ปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนได้ง่าย

2.3 ทำให้งานไม่ค้างค้ำ

2.4 การมอบหมายงานทำได้ง่าย ขจัดปัญหาการเกี่ยวกันทำงานหรือปิดความ

รับผิดชอบ

3. ประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงาน

3.1 ทำให้รู้อำนาจหน้าที่และขอบข่ายการทำงานของตนว่ามีเพียงใด

3.2 การแบ่งงานให้พนักงานอย่างเหมาะสม ช่วยให้พนักงานมีความพอใจ

3.3 เมื่อพนักงานรู้อำนาจหน้าที่ และขอบเขตงานของตนย่อมก่อให้เกิดความคิดริเริ่ม

ในการทำงาน

3.4 พนักงานเข้าใจความสัมพันธ์ของคนต่อฝ่ายอื่น ๆ ทำให้สามารถติดต่อกันได้ดี

ยิ่งขึ้น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545 : 184) ได้กล่าวว่า การจัดองค์การมีความสำคัญเพราะ ทำให้ทราบแนวทางปฏิบัติงาน ช่วยให้ทำงานไม่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันในหน้าที่ ช่วยให้พนักงาน ทราบขอบเขตของงาน การติดต่อประสานงานจะได้สะดวกขึ้นและทำให้ผู้บริหารสามารถที่จะ ตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

การจัดองค์การมีความสำคัญ เพราะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงขอบเขตงานของตน ช่วยลดข้อขัดแย้งและการทำงานซ้ำซ้อน ทำให้มีช่องทางเพื่อการตัดสินใจและเป็นส่วนเชื่อมโยง จากขั้นตอนการวางแผนไปสู่ความสำเร็จในขั้นตอนของการควบคุม

3.2.3 หลักการจัดองค์การ

ในที่นี้ขอนำหลักการจัดองค์การในระบบราชการมาศึกษา เพราะระบบราชการเป็น องค์การที่มีการจัดองค์การที่ได้รับความนิยม และมีการนำไปใช้ทุกวงการ (สมคิด บางโม. 2539 : 127-130) ดังนี้

1. การกำหนดหน้าที่การงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ขององค์การ

2. การแบ่งงาน หมายถึง การแยกงานหรือรวมหน้าที่การทำงานที่มีลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน หรือแบ่งงานตามลักษณะเฉพาะของงาน แล้วมอบงานนั้น ๆ ให้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถ

3. หน่วยงานสำคัญขององค์กร หน่วยงานย่อยที่สำคัญขององค์กร ได้แก่ หน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานอนุกร การแบ่งหน่วยงานเช่นนี้ทำให้เห็นลักษณะของงานเด่นชัดขึ้น

4. สายการบังคับบัญชา หมายถึงความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ทราบว่า การติดต่อสื่อสารมีทางเดินอย่างไร มีการควบคุมและรับผิดชอบอย่างไร

5. ช่วงการควบคุม หมายถึงสิ่งที่แสดงให้ทราบว่าผู้บังคับบัญชาคนหนึ่งมีขอบเขตความรับผิดชอบเพียงใด มีผู้ใต้บังคับบัญชากี่คน หรือมีหน่วยงานที่อยู่ใต้ความควบคุมรับผิดชอบกี่หน่วยงาน

6. เอกภาพในการบังคับบัญชา หมายถึงอำนาจการบังคับบัญชาโดยอำนาจสิทธิ์ขาดมาอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดคณะหนึ่ง

7. แผนภูมิองค์กร เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจโครงสร้างองค์กร อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนสายบังคับบัญชาในองค์กรนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป การจัดองค์กรเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างหน้าที่การทำงาน บุคลากร และปัจจัยทางกายภาพต่าง ๆ การจัดองค์กรจะต้องยึดหลักการกำหนดหน้าที่การทำงาน การแบ่งงาน หน่วยงานสำคัญขององค์กร สายการบังคับบัญชา ช่วงการควบคุม เอกภาพในการบังคับบัญชา และแผนภูมิองค์กร

3.2.4 โครงสร้างองค์กร

บาร์โธล และมาร์ติน (Bartol and Martin. 1998 ซ 40-45) ได้เสนอโครงสร้างองค์กรไว้ 4 แบบ ดังนี้

1. การออกแบบงาน เพื่อจัดกลุ่มกิจกรรมการปฏิบัติเข้าด้วยกันอย่างเป็นเหตุผล และเพื่อให้สมาชิกขององค์กรปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดเป็นแผนงาน เป็นการจัดรวมงานของบุคคลเข้าเป็นหน่วยหลายหน่วยรวมกันเป็นแผนงานและหลายแผนกรวมกันเป็นหน่วยงานที่ใหญ่กว่าขึ้นไปอีก เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลตามจุดหมายขององค์กร

3. การจัดกลไกการประสานงานในแนวตั้ง เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมของผู้บริหารระดับสูงเข้ากับกิจกรรมของผู้บริหารระดับกลางและระดับล่างลงไปตามลำดับ

4. การจัดกลไกการประสานงานในแนวนอน จะพิจารณาถึงการสร้างกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างแผนกต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับเดียวกัน

ศิริอร ชันธหัตถ์ (2541 : 29) ได้กล่าวว่า โครงสร้างขององค์การจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. ภารกิจหน้าที่ องค์การทุกประเภทที่จัดตั้งขึ้นย่อมมีหน้าที่หรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง โดยทั่วไปภารกิจหน้าที่ขององค์การจะกำหนดไว้อย่างถาวรมากกว่าจะกำหนดไว้ชั่วคราว
2. การแบ่งงานกันทำ หมายถึง การแบ่งงานออกเป็นชิ้น ๆ แล้วมอบให้แก่แต่ละคนหรือแต่ละหน่วยงานรับผิดชอบอย่างเป็นกิจลักษณะ และจัดให้มีการประสานงานกันอย่างมีระบบ
3. สายการบังคับบัญชา หมายถึง ความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา
4. ช่วงการควบคุม เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้บังคับบัญชาคนหนึ่งมีขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพียงไร มีผู้ใต้บังคับบัญชากี่คน มีหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบกี่หน่วย
5. เอกภาพในการบังคับบัญชา หมายถึงอำนาจแห่งการควบคุมบังคับบัญชารวมอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดคณะหนึ่งอย่างชัดเจน

3.3 การประสานงาน

3.3.1 ความหมายของการประสานงาน

มีนักวิชาการ และนักการศึกษา หลายคนให้ความหมายของการประสานงานไว้ ดังนี้ นพพงษ์ บุญจิตราคุศลย์ (2534 : 74) ได้ให้ความหมายของการประสานงานว่าเป็น กระบวนการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัสดุ และทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน โดยจะเกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับหน่วยงาน หรือระหว่างหน่วยงานหนึ่งกับอีกหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นว่าหน่วยงานนั้นจะมีเป้าหมายเดียวกันหรือหวังผลอย่างเดียวกัน

สมคิด บางโม (2538 : 178) ได้กล่าวว่า การประสานงาน หมายถึง การจัดระเบียบการทำงานและการติดต่อกัน เพื่อให้งานและเข้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวไม่ทำให้งานซ้ำซ้อน ขัดแย้งหรือเก้อมล้ำกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปโดยราบรื่นรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ

5. จัดให้มีการประสานงานในรูปกระบวนการบริหารที่ครบวงจร คือ ตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต

การประสานงานมีหลักความสำคัญต่อการบริหารเพราะทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ และช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดีในกลุ่มบุคลากร ช่วยลดปัญหาข้อขัดแย้งและช่วยให้เกิดประสิทธิภาพ ในการบริหารงานของผู้บริหารได้

3.3.3 วิธีการประสานงาน

บรรยงค์ โตจินดา (2542 : 187) ได้กล่าวว่า วิธีการประสานงานในองค์การ สามารถ ดำเนินการได้ ดังนี้

1. วางแผนร่วมกัน การวางแผนร่วมกันก็จะกำหนดการปฏิบัติหรือกิจกรรมปฏิบัติงาน ได้ว่า ผู้ใดจะปฏิบัติงานอะไร เมื่อไร
2. การกำหนดการรายงานการปฏิบัติงานในจุดที่จะต้องปฏิบัติให้ประสานงานกัน เพื่อให้ทราบถึงการที่จะประสานงานกัน
3. การจัดประชุมร่วมกัน ทำให้สามารถประสานการปฏิบัติงานได้ทางหนึ่ง โดยให้ผู้ที่ซึ่ง จะต้องปฏิบัติงานประสานกัน มีการประชุมกันตามระยะที่กำหนดทั้งก่อนที่จะปฏิบัติงาน และ ระหว่างการปฏิบัติงาน
4. การตั้งคณะกรรมการร่วมกันจะทำให้สามารถร่วมปฏิบัติงานกันตั้งแต่ต้น นับตั้งแต่ การวางแผน การนัดหมายการปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผลและการปรับการปฏิบัติงานให้ ประสานกัน

กล่าวโดยสรุป วิธีการประสานงาน หมายถึง การวางแผนร่วมกัน การกำหนดการ รายงานการปฏิบัติงานในจุดที่จะต้องปฏิบัติให้ประสานงานกัน การจัดประชุมร่วมกันและการตั้ง คณะกรรมการร่วมกัน

3.4 การประเมินผล (Evaluating)

3.4.1 ความหมายของการประเมินผล

การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารงาน โดยทั่วไปที่หน่วยงาน จำเป็นต้องมีการประเมินเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ในการประเมินผลงานจึงต้องนำเอา วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานมาเป็นบรรทัดฐานที่ใช้วัดหรือประเมินผล ทั้งนี้ การประเมินผล อาจหมายความว่า การนำเอาผลงานที่ได้จากงานในหน่วยงานต่าง ๆ มาประมวลกันเข้า เพื่อวิเคราะห์ และสรุปดูว่า งานที่ได้กระทำไปในแต่ละหน่วยนั้น ได้ผลสมความมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ (หนังสือ ทัศนาคินทร์. 2524 : 54)

กล่าวโดยสรุป การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบ และติดตามผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการรายงานผลว่างานที่ได้ทำไปนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

3.4.1 วิธีการประเมินผล

วิธีการประเมินผลสามารถทำได้หลายอย่าง (ศิริอร ชันธหัตต์. 2541 : 180-181) ดังนี้

1. การใช้ระบบการเรียงลำดับผลงานด้วยคุณธรรม เป็นการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชา ในการพิจารณาปริมาณและคุณภาพของงานตามลำดับ
2. การใช้มาตรฐานการปฏิบัติงาน เป็นแบบที่มีระบบ ระเบียบดีและให้คุณค่าในการ ประเมินผลมาก
3. ความเห็นของเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา
4. การประเมินค่าโดยกลุ่มหรือคณะกรรมการ เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของ ผู้ทำงานโดยมีผู้บังคับบัญชาโดยตรงและผู้บังคับบัญชาชั้นสูงขึ้น ไปอีกร่วมด้วย เพื่อยืนยันความ ถูกต้องของการประเมินผลให้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป วิธีการประเมินผลสามารถทำได้โดย การใช้ระบบการเรียงลำดับผลงาน ด้วยคุณธรรม การใช้มาตรฐานการปฏิบัติงาน การใช้ความเห็นของเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับ บัญชา และการประเมินค่าโดยกลุ่มหรือคณะกรรมการ

3.4.2 ประโยชน์ของการประเมินผล

ศิริอร ชันธหัตต์ (2541 : 180) ได้กล่าวว่า การประเมินผลมีประโยชน์ในการช่วยให้ สามารถพิจารณาความเหมาะสมของตัวบุคคลกับงานนั้น และยังใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณา บำเหน็จตอบแทนความดีความชอบ หรือเลื่อนขั้นและขึ้นเงินเดือน

สรุปได้ว่า การประเมินผลมีประโยชน์ในการจัดข้อผิดพลาด ทำให้สามารถปรับปรุง การปฏิบัติงาน และมีประโยชน์ต่อการวางแผนในโครงการต่อเนื่องที่มีการลงทุนมาก ๆ ซึ่งจะช่วยให้ จัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กล่าวโดยสรุป กระบวนการบริหารที่ผู้วิจัยนำไปใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับกระบวนการบริหารในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานกับคน โดยคน และใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการประสานงาน และด้านการประเมินผล

4. การดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา

ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติดของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
สามัญศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติดในกิจกรรม
ด้านต่าง ๆ (กรมสามัญศึกษา. 2540 : 20-58) ดังนี้

1. ด้านการให้ความรู้และวิชาการ

- 1.1 การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยาเสฟติดแก่บุคลากรในโรงเรียน
- 1.2 การศึกษาการสำรวจสภาพการใช้ยาเสฟติดในโรงเรียน
- 1.3 การวางแผน และการจัดทำแผน
- 1.4 การจัดทำโครงการป้องกันการใช้ยาเสฟติด
- 1.5 การจัดนวัตกรรมใหม่ ๆ มาเพื่อดำเนินการ

กล่าวโดยสรุป ด้านการให้ความรู้และวิชาการ หมายถึง การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ
ยาเสฟติดแก่บุคลากรในโรงเรียน การศึกษาสำรวจสภาพการใช้ยาเสฟติดในโรงเรียน การวางแผน
การจัดทำแผน ตลอดจนการจัดทำโครงการป้องกันการใช้ยาเสฟติดในโรงเรียน

2. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์

- 2.1 เผยแพร่ความรู้การป้องกันยาเสฟติด
- 2.2 จัดทำข่าวสาร วารสาร ประชาสัมพันธ์การป้องกันยาเสฟติด
- 2.3 เผยแพร่กิจกรรมการรณรงค์การป้องกันยาเสฟติด
- 2.4 การประสานสัมพันธ์และการให้ความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเผยแพร่ความรู้ การจัด
ทำข่าวสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการป้องกันการใช้ยาเสฟติดในโรงเรียน และการ
ประสานสัมพันธ์ตลอดจนให้ความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง

3. ด้านกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติด

- 3.1 การวางแผนรูปแบบกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติด
- 3.2 การจัดบุคลากรรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม
- 3.3 การประสานงานและขอความร่วมมือกับหน่วยงานในการจัดกิจกรรม
- 3.4 การจัดทำโครงการด้านกิจกรรมการต่อต้านยาเสฟติด
- 3.5 การจัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม

กล่าวโดยสรุป ด้านกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติด หมายถึง การวางแผน
รูปแบบ การจัดทำโครงการ การจัดบุคลากรรับผิดชอบ และการประสานงานด้านกิจกรรม

การป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติค ตลอดจนการขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ

4. ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

4.1 จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น เรียบร้อย สวยงาม

4.2 จัดสร้างและปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความรู้สึกลอดคักย

4.3 การจัดแหล่งกิจกรรม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา

กล่าวโดยสรุป ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม

ให้สะอาด ร่มรื่น เรียบร้อย สวยงาม จัดสร้างและปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความรู้สึกลอดคักย และจัดแหล่งกิจกรรม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬาในโรงเรียน

5. ด้านการติดตามและประเมินผล

5.1 ดำเนินงานติดตาม นิเทศ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติค

5.2 ประเมินผลการดำเนินงานด้านสุขภาพเสพตติค

5.3 จัดทำคู่มือวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติค

5.4 การรายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติคในโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป ด้านการติดตามและประเมินผล หมายถึง การดำเนินงานติดตาม

นิเทศ การจัดทำคู่มือวิธีปฏิบัติงาน การประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนการรายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติคในโรงเรียน

สรุปได้ว่า การป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติค หมายถึง การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติคของโรงเรียนมัธยมศีกษา สังกัดกรมสามัญศีกษา ครอบคลุมเนื้อหาจำนวน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติค ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และด้านการติดตามและประเมินผลและผู้วิจัยนำไปใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเจดลคักยกับกระบวนการบริหารในการป้องกันและแก้ไขปญหาสุขภาพเสพตติคของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศีกษา สังกัดกรมสามัญศีกษา

5. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมัธยมศีกษา และกรมสามัญศีกษา

5.1 ความหมายของการมัธยมศีกษา

การมัธยมศีกษา หมายถึง การจัดการศีกษาาระหว่างประถมศีกษากับอุดมศีกษาเป็นการศีกษาเพื่อให้ความรู้พื้นฐานทั่วไป เป็นการเตรียมตัวเรียนในระดับที่สูงขึ้น และเตรียมตัวไปประกอบอาชีพ ขึ้นอยู่กับความพร้อมความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล (ยุทธศักดิ์ สมแสน.

วัฒนพงษ์ เสมมา (2543 : 9) ได้กล่าวว่า การมัธยมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาใน ระดับกลางระหว่างประถมศึกษากับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีเกณฑ์อายุ อยู่ในวัยรุ่นมุ่งให้ผู้เรียน ได้รับการศึกษา และพัฒนาตามศักยภาพตนเอง สามารถนำความรู้ที่ได้ ไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้น

กล่าวได้ว่า การมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาระหว่างระดับประถมศึกษากับระดับ อุดมศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียน ได้รับการศึกษาและพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง สามารถนำความรู้ที่ได้ ไปประกอบอาชีพและเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

5.2 หลักการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

การมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทุกคน เพื่อให้เด็ก มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทั้งในด้านวิชาการ และวิชาชีพ มีจิตสำนึกด้าน วิทยาศาสตร์ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงมีสติ พึ่งตนเองได้ สามารถทำงานเป็นกลุ่มและหมู่คณะ ได้ตระหนักในคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปและวัฒนธรรม การสงวนรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความเคารพเชื่อมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำรงตนอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข (กรมสามัญศึกษา, 2537 : 1) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกได้ 2 ระดับ คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา คุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพตลอดจนมี ความสามารถในการประกอบกิจการงานและอาชีพที่ตามควรแก่วัย การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายเป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้านความถนัดและความสนใจเพื่อเป็น พื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือเพื่อให้เพียงพอแก่การประกอบกิจการงานและ อาชีพที่มีความถนัดและทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการประกอบกิจการงานและอาชีพ และ การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชน ทุกคนแบ่งออกได้ 2 ระดับ คือการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่วัย เพื่อเป็นการศึกษาต่อในระดับ ที่สูงขึ้นและสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.3 กรมสามัญศึกษา

5.3.1 ความเป็นมาของกรมสามัญศึกษา

เจตนา ลีสุวรรณ (2543 : 34) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของกรมสามัญศึกษา ได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่มีกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ. 2435 โดยมีชื่อเรียกว่า กรมศึกษาธิการ มีความสำคัญในการจัดการศึกษาแก่บุคคลทั่วไปและได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้งทั้งด้านหน้าที่ความรับผิดชอบและชื่อที่เรียก โดยสามารถจัดเป็น 4 ช่วงด้วยกัน คือ ช่วงที่ 1 ปี พ.ศ. 2435 - พ.ศ. 2476 เรียกชื่อว่า กรมศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษาแก่บุคคลทั่วไป และมีกรมในสังกัด 3 กรม ได้แก่ กรมสามัญศึกษา กรมวิสามัญศึกษาและกรมราชบัณฑิต ซึ่งกรมสามัญศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2481 - พ.ศ. 2494 มีการยุบกรมศึกษาธิการและตั้งเป็นกรมสามัญศึกษาและกรมวิชาการ และหน้าที่ของกรมสามัญศึกษาในช่วงนี้มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งการฝึกหัดครู ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2495 - พ.ศ. 2514 กรมสามัญศึกษาได้ถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็นกรมวิสามัญศึกษาและรับหน้าที่เพิ่มจากเดิม คือ ดูแลการประถมศึกษาและส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ และช่วงที่ 4 ปี พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2536 กรมสามัญศึกษา ได้รวมเข้ากับกรมวิสามัญศึกษาและเรียกชื่อว่ากรมสามัญศึกษา มีหน้าที่ดูแลเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา และใน ปี พ.ศ. 2523 กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่ลดลงคือจัดการศึกษาเฉพาะระดับมัธยมศึกษา จนถึงปี พ.ศ. 2536 กรมสามัญศึกษาได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่เพิ่มเติม โดยรับผิดชอบการศึกษาพิเศษ และการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งดำเนินการจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า กรมสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2435 โดยมีชื่อเรียกว่า กรมศึกษาธิการ และมีการเปลี่ยนแปลง 4 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ปี พ.ศ. 2435 - พ.ศ. 2476 เรียกชื่อว่ากรมศึกษาธิการ ช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2481 - พ.ศ. 2494 มีการยุบกรมศึกษาธิการ และตั้งเป็นกรมสามัญศึกษาและกรมวิชาการ ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2495 - พ.ศ. 2514 กรมสามัญศึกษา เปลี่ยนชื่อเป็นกรมวิสามัญศึกษา ช่วงที่ 4 ปี พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2536 กรมสามัญศึกษา ได้รวมเข้ากับกรมวิสามัญศึกษา และเรียกชื่อว่ากรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษ และการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

5.3.2 หน้าที่ความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษามีหน้าที่จัดและส่งเสริมการศึกษา 3 ประเภท คือ การมัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษ และการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา (สำนักน โยบายและแผนการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม. 2540 : 28) ดังนี้

1. การมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทุกคน เพื่อให้เด็กมีความรู้ทักษะและประสบการณ์ด้านวิชาการและวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีศีลธรรม

คุณธรรมและจริยธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์พึ่งตนเองได้ ตระหนักในคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม มีความเคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การศึกษาพิเศษหรือการศึกษาเพื่อคนพิการ รวมทั้งให้การศึกษาแก่เด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เพื่อให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเหมาะสม มีความรู้ ทักษะวิชาชีพ สามารถช่วยเหลือตนเองและอยู่ร่วมในสังคมได้

3. การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษเพื่อให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับที่สูงขึ้น มีความรู้และทักษะวิชาชีพที่เหมาะสมแก่วัยและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม สงวนรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความสำนึกในความเป็นไทย และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

จึงกล่าวได้ว่า กรมสามัญศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบจัดและส่งเสริมการศึกษา 3 ประเภท คือ การมัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทุกคน รวมทั้งคนพิการ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านวิชาการ และวิชาชีพ ที่เหมาะสมแก่วัย สามารถช่วยเหลือตนเองและอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติด

6.1 ความหมายของยาเสพติด

วีระ ไชยศรีสุข (2539 : 159-160) กล่าวถึง ยาเสพติดหมายถึงสารใด ๆ ก็ตามเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายด้วยการกิน นิด สูบ หรือดม หรือด้วยวิธีการอื่นจะมีผลต่อจิตใจและร่างกายของผู้เสพ ดังนี้

1. การเสพติดทางใจ (Psychological dependence) หรือการเสพติดเป็นนิสัย (Habituation) เป็นภาวะที่ผู้เสพมีความรู้สึกสบายใจขึ้นภายหลังจากที่ได้เสพยาแล้ว มีความต้องการที่จะเสพ โดยเริ่มจากต้องการเพียงเล็กน้อยจนถึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า

2. การเสพติดทางร่างกาย (Physical dependence) ระบบสรีระวิทยาจะเกิดการปรับตัวต่อยาที่เสพเข้าไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายโดยเฉพาะเซลล์สมอง การเปลี่ยนแปลงมี 2 ระยะ ระยะที่ 1 ระยะหลังเสพยาเข้าไป และระยะที่ 2 ระยะที่ยาหมดฤทธิ์ ทำให้ผู้เสพเกิดความต้องการยาขึ้นมาอีก เมื่อผู้เสพหยุดยาจะเกิดอาการ เนื่องจากการหยุดยา

3. ความทนทาน (Tolerance) หมายถึงผู้เสพมีความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณของยามากขึ้น จึงจะทำให้เกิดผลเหมือนเดิม

4. การเสพติดเรื้อรัง (Addiction) หมายถึง ผู้เสพมีความต้องการที่จะเสพแล้วเสพยาอีก มีความต้องการยาเป็นจำนวนมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจอย่างเห็นได้ชัด

ยาเสพติดจึงหมายถึง ยาหรือสารเคมีใด ๆ ก็ตามเมื่อบุคคลใดเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกาย โดยการรับประทาน การสูบ การฉีด การดม หรือวิธีอื่น ติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วจะก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ผู้เสพมีความต้องการที่จะเสพยาชนิดนั้น ๆ ต่อเนื่องกันไป และมีความต้องการเพิ่มปริมาณของยามากขึ้นทุกกระยะ

6.2 ประเภทของยาเสพติด

อัมพร โอตระกุล (2540 : 127-129) ได้กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษของประเทศไทยฉบับปี 2522 มาตรา 7 ได้แบ่งยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท คือ ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน โทเคอีน ผีนยา ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วยตามที่ได้ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ตามมาตรา 43 เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอีน สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 4 เช่น กัญชา ใบกระท่อม ยาเสพติดแบ่งตามแหล่งที่เกิดได้ 2 ประเภท คือยาเสพติดที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ผีน กัญชา กระท่อม และยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน ยากล่อมประสาท ยานอนหลับ แต่ถ้าแบ่งยาเสพติดให้โทษออกตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกายสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ ยาเสพติดที่มีฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง ยาเสพติดที่มีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ทำให้เกิดประสาทหลอน ยาเสพติดที่ออกฤทธิ์หลายอย่าง คือ กดประสาท กระตุ้นประสาท และประสาทหลอน ได้แก่ กัญชา

ประเภทของยาเสพติดสามารถจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น จำแนกตามแหล่งเกิดของยา จำแนกตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกาย และอาจจำแนกแบ่งตามกฎหมายก็ได้

6.3 สาเหตุของการติดยาเสพติด

อรอนงค์ หงษ์จุ่มแพ (2538 : 11-12) ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมีสาเหตุจากตัวบุคคลในด้านบุคลิกภาพที่อ่อนแอพึ่งพิงผู้อื่น เป็นโรคจิตประสาทหลอน และด้านร่างกายที่ต้องใช้ยาเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดเป็นประจำ การใช้ยาที่ทำให้ติดเมื่อใช้แล้วเป็นสุขในขณะที่ยาออกฤทธิ์คลายเครียดอารมณ์ดีเมื่อใช้บ่อยครั้งก็จะเกิดการติดยา นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากสิ่งแวดล้อม เช่น การใกล้ชิดผู้ติดยา ถูกชักชวน สะดวกในการซื้อขาย มีความเชื่อผิด ๆ ในการใช้ยา

สาเหตุที่ทำให้คนเราใช้หรือเสพยาเสพติด มาจากการใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ติดยา การใช้ยาเพื่อลดปัญหา ถูกชักชวนให้เสพยา ความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง สภาพจิตใจที่อ่อนแอต่อการหลบหนีความจริง หลบหนีสังคม และการใช้ยาในทางที่ผิด (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 15-16)

วิระ ไชยศรีสุข (2539 : 160-161) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดไว้ว่า ผู้ที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น ธรรมชาติของวัยรุ่นมีความอยากรู้อยากเห็นทำให้เกิดการทดลองยาเสพติด การถูกชักชวนเกิดจากต้องการเพื่อน การถูกหลอกลวงเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เกิดจากความทุกข์ใจ เช่น พ่อแม่ไม่รัก ออกหัก ประสบความล้มเหลวในการเรียน ความกึ่งคะนอง บางคนรู้ว่ายาเสพติดไม่ดีแต่ด้วยความกึ่งคะนอง อยากรวดเพื่อนจึงทดลองเสพดู สภาพแวดล้อมไม่ดีเป็นต้นว่าการอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการค้ายาเสพติดญาติพี่น้องติดยา อันธพาล พวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เมื่อมีกฎหมายห้ามมิให้เสพยาก็จะทำในสิ่งตรงข้ามคือการเสพยา และความเจ็บป่วยทางร่างกาย ยาเสพติดบางประเภทสามารถ ลดความรู้สึกเจ็บปวดได้ แม้ว่าความเจ็บปวดทางร่างกายจะหมดไปแต่ก็ได้กลายเป็นทาสของยาเสพติด เสียแล้วผลจากการกระทำของแพทย์ เกิดจากการขาดความระมัดระวังในการใช้ยาเสพติดบางอย่างระงับความเจ็บปวดแก่คนไข้ และการจำหน่ายยาโดยไม่มีใบสั่งแพทย์ยาเสพติดบางประเภทหาซื้อได้อย่างเสรีรัฐบาลไม่มีการควบคุมอย่างจริงจังจึงมีการใช้ยาอย่างกว้างขวาง

จึงกล่าวได้ว่า สาเหตุของการติดยาเสพติดมีสาเหตุจากหลายด้าน เช่น ด้านตัวบุคคล ซึ่งบุคคลนั้นอาจมีบุคลิกภาพที่อ่อนแอชอบฟังฟังผู้อื่นหรือสาเหตุจากสิ่งแวดล้อม การใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ติดยา การใช้ยาเพื่อลดปัญหา ถูกชักชวนให้เสพยา ความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง และการใช้ยาในทางที่ผิด

6.4 โทษและพิษภัยของยาเสพติด และผลกระทบต่อปัญหาต่าง ๆ

โทษและพิษภัยของยาเสพติด นอกจากมีผลต่อผู้เสพโดยตรงแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2537 : 17-18) ดังนี้

1. ปัญหาต่อตัวผู้เสพ ฤทธิ์ของยาเสพติดจะมีผลต่อระบบประสาทและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายตลอดจนจิตใจของผู้เสพ สุขภาพร่างกายจะทรุดโทรมเป็นบุคคลที่ไร้สมรรถภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ขาดความเชื่อมั่น ไม่สนใจการงานและการเรียน
2. ปัญหาต่อครอบครัว นอกจากจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเองและครอบครัวแล้วยังจะทำให้เป็นคนที่ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว
3. ปัญหาต่อสังคมและเศรษฐกิจ ผู้ที่ติดยาเสพติดนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกที่ตนเองด้อยกว่าสังคมแล้วยังมีพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาสังคมได้ เช่น ก่ออาชญากรรม ปล้นชิง

สาเหตุที่ทำให้คนเราใช้หรือเสพยาเสพติด มาจากการใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ติดยา การใช้ยาเพื่อลดปัญหา ถูกชักชวนให้เสพยา ความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง สภาพจิตใจที่อ่อนแอต่อการหลบหนีความจริง หลบหนีสังคม และการใช้ยาในทางที่ผิด (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 15-16)

วีระ ไชยศรีสุข (2539 : 160-161) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดไว้ว่า ผู้ที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น ธรรมชาติของวัยรุ่นมีความอยากรู้อยากเห็นทำให้เกิดการทดลองยาเสพติด การถูกชักชวนเกิดจากต้องการเพื่อน การถูกหลอกลวงเกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์เกิดจากความทุกข์ใจ เช่น พ่อแม่ไม่รัก ออกหัก ประสบความล้มเหลวในการเรียน ความตึกคะนอง บางคนรู้ว่ายาเสพติดไม่ดีแต่ด้วยความตึกคะนอง อยากรอคเพื่อนจึงทดลองเสพดู สภาพแวดล้อมไม่ดีเป็นต้นว่าการอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการค้ายาเสพติดญาติพี่น้องติดยา อันธพาล พวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เมื่อมีกฎหมายห้ามมิให้เสพยา ก็จะทำในสิ่งตรงข้ามคือการเสพยา และความเจ็บป่วยทางร่างกาย ยาเสพติดบางประเภทสามารถ ลดความรู้สึกเจ็บปวดได้ แม้ว่าความเจ็บปวดทางร่างกายจะหมดไปแต่ก็ได้กลายเป็นโทษของยาเสพติด เสียแล้วผลจากการกระทำของแพทย์เกิดจากการขาดความระมัดระวังในการใช้ยาเสพติดบางอย่างระงับความเจ็บปวดแก่คนไข้ และการจำหน่ายยาโดยไม่มีใบสั่งแพทย์ยาเสพติดบางประเภทหาซื้อได้อย่างเสรีรัฐบาลไม่มีการควบคุมอย่างจริงจังจึงมีการใช้ยาอย่างกว้างขวาง

จึงกล่าวได้ว่า สาเหตุของการติดยาเสพติดมีสาเหตุจากหลายด้าน เช่น ด้านตัวบุคคล ซึ่งบุคคลนั้นอาจมีบุคลิกภาพที่อ่อนแอชอบฟังฟังผู้อื่นหรือสาเหตุจากสิ่งแวดล้อม การใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ติดยา การใช้ยาเพื่อลดปัญหา ถูกชักชวนให้เสพยา ความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง และการใช้ยาในทางที่ผิด

6.4 โทษและพิษภัยของยาเสพติด และผลกระทบต่อปัญหาต่าง ๆ

โทษและพิษภัยของยาเสพติด นอกจากมีผลต่อผู้เสพโดยตรงแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2537 : 17-18) ดังนี้

1. ปัญหาต่อตัวผู้เสพ ฤทธิ์ของยาเสพติดจะมีผลต่อระบบประสาทและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายตลอดจนจิตใจของผู้เสพ สุขภาพร่างกายจะทรุดโทรมเป็นบุคคลที่ไร้สมรรถภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ขาดความเชื่อมั่น ไม่สนใจการงานและการเรียน
2. ปัญหาต่อครอบครัว นอกจากจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเองและครอบครัวแล้วยังจะทำให้เป็นคนที่ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว
3. ปัญหาต่อสังคมและเศรษฐกิจ ผู้ที่ติดยาเสพติดนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกรู้ว่าตนเองด้อยกว่าสังคมแล้วยังมีพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาสังคมได้ เช่น ก่ออาชญากรรม ปล้นจี้

ทำร้ายร่างกายผู้อื่น ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ปัญหาโรคเอดส์ เป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคล เป็นการถ่วงความเจริญความก้าวหน้าและการพัฒนาสังคม ทำให้ต้องเสียแรงงานและงบประมาณในการปราบปราม

4. ปัญหาต่อประเทศชาติ ผู้ที่ติดยาเสพติดเป็นผู้ที่บ่อนทำลายเศรษฐกิจและความมั่นคง ความสงบสุขของประเทศชาติ ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียกำลังคนและงบประมาณแผ่นดินจำนวนมากมหาศาล เพื่อใช้จ่ายในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดยา ทำให้เกิดความไม่สงบสุข บั่นทอนความมั่นคงของชาติ

กรมสามัญศึกษา (2539 : 16) ได้กล่าวถึงโทษของยาเสพติดว่า มีผลต่อผู้เสพทำให้ร่างกายจิตใจทรุดโทรมเป็นโรคติดเชื้อง่าย ภูมิคุ้มกันทางร่างกายลดลงภาวะจิตใจไม่ปกติ ไร้สมรรถภาพ ขาดความเชื่อมั่น เสียบุคลิกภาพ เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเองและครอบครัว เป็นภาระแก่ครอบครัว เกิดปัญหาในครอบครัว ครอบครัวแตกแยกมีผลต่อสังคมและเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ก่ออาชญากรรม อุบัติเหตุ เป็นภาระที่สังคมต้องปราบปรามและบำบัดรักษา ประเทศชาติต้องสูญเสียกำลังคน และงบประมาณในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ สูญเสียทรัพยากรบุคคลในการพัฒนาประเทศบั่นทอนความมั่นคงของชาติ

โทษและพิษภัยของยาเสพติดนั้น นอกจากจะมีผลต่อผู้เสพโดยตรงแล้วยังก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น เกิดปัญหาต่อครอบครัว ปัญหาต่อสังคมเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาต่อประเทศชาติ ส่งผลให้เกิดความไม่สงบสุขทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และทำให้ประเทศเกิดความไม่มั่นคง

6.5 สาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2543ก : 3-8) ได้จำแนกสาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม การจัดระเบียบบรรทัดฐาน และการจัดระเบียบความแตกต่างของสถานศึกษา มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษา ขาดการควบคุมจากภายใน การควบคุมภายนอกไม่ได้ผล มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา

2. บริบทภายในและภายนอกสถานศึกษา สถานศึกษามีขนาดใหญ่ โครงสร้างซับซ้อนยากเกินกว่าที่จะควบคุมผู้เรียนมีเจตคติที่ดีกับสารเสพติด สถานศึกษาจัดแผนการเรียนไม่เหมาะสม อาคารเรียนและรั้วโรงเรียนมีคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมนำสารเสพติดเข้าสู่โรงเรียนได้ง่าย การควบคุมไม่ได้ผล ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานศึกษามีแหล่งยาเสพติด ความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐานในโรงเรียนกับบรรทัดฐานนอกโรงเรียน

3. เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา ผู้เรียนไม่เพียงจะต้องหาเงินมาซื้อยาเสพติดเท่านั้น แต่จะต้องสรรหาเครือข่ายในการจัดหายาเสพติดมาใช้จากแหล่งยาเสพติดในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

4. การมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และประชาชนในกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

5. สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีแนวทางในการประสานงาน

ยาเสพติดสามารถแพร่ระบาดในสถานศึกษาได้หลายสาเหตุ ดังนี้ สาเหตุโครงสร้างทางสังคม เช่น สังคมขาดการจัดระเบียบบรรทัดฐาน สถานศึกษามีความแตกต่างและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาขาดการควบคุมจากภายในและภายนอก สาเหตุจากบริบทภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่นสถานศึกษามีขนาดใหญ่ทำให้ควบคุมดูแลผู้เรียนไม่ทั่วถึง หรือผู้เรียนมีเจตคติที่ดีกับสารเสพติด ทำให้การควบคุมไม่ได้ผล หรือสภาพแวดล้อมของสถานศึกษามีแหล่งยาเสพติด สาเหตุจากเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา และสาเหตุการมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา รวมถึงสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีแนวทางในการประสานงาน ทำให้ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา

6.6 สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2543ก : 3-8) จำแนกตามประเภทได้ดังนี้

1. สถานการณ์ปัญหาเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ยังคงมีการผลิต การค้า และการแพร่ระบาดรุนแรงมากที่สุด เมื่อเทียบกับตัวยาเสพติดชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะการผลิต การนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อนบ้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และพื้นที่ภาคกลางเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักในการค้าส่งรายใหญ่ การแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นปัญหาที่วิกฤติมากที่สุดทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากการจับกุมผู้กระทำผิดคดียาเสพติด คดียาบ้าเป็นสัดส่วนสูงกว่าการจับกุมคดียาเสพติดประเภทอื่น เนื่องจากยาบ้ามีปริมาณที่มากเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เสพได้อย่างไม่จำกัด ขณะที่ราคายังคงมีแนวโน้มไม่เปลี่ยนแปลง และมีการขยายกลุ่มผู้เสพเพิ่มขึ้นอย่างรุนแรง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน

2. สถานการณ์ปัญหาเฮโรอีน การผลิตเฮโรอีนภายนอกประเทศยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปัญหาการแพร่ระบาดมีแนวโน้มมากขึ้นเนื่องจากราคาขายเฮโรอีนมีแนวโน้มลดลง จากสถิติผู้เข้ารับการรักษาพบว่าประมาณร้อยละ 80 ของผู้เข้ารับการรักษาเฮโรอีนเป็นผู้เสพรายเก่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น

3. สถานการณ์ปัญหาฝืน ประเทศไทยมีพื้นที่ทำการปลูกฝืนใน 11 จังหวัดภาคเหนือ และหนึ่งจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของฝืนจากสถิติผู้เข้ารับการรักษา พบว่า ผู้เสพส่วนใหญ่เป็นผู้เสพรายเดิม และเป็นผู้ไม่ได้รับการศึกษาเลย หรือได้รับการศึกษาน้อยเพียงระดับประถมศึกษา

4. สถานการณ์ปัญหาัญชา พื้นที่การลักลอบปลูกัญชาในปี 2542 มีการกระจายในหลายจังหวัดของภาคต่าง ๆ การค้าัญชารายใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ นครพนม เลย และมุกดาหาร ปัญหาการแพร่ระบาดของัญชาไม่รุนแรงมากนัก

5. สถานการณ์ปัญหาสารระเหย ปัญหาการใช้สารระเหยน้อยมากเพียงร้อยละ 2 ในแต่ละปี กลุ่มผู้เข้าบำบัดรักษาจะเป็นวัยรุ่นทั้งที่ว่างงานและเป็นนักเรียน อายุระหว่าง 15-19 ปี แนวโน้มของกลุ่มผู้ใช้สารระเหยมีจำนวนลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปใช้ยาบ้าแทน

6. สถานการณ์เอ็กซ์ตาซีและโคเคน การแพร่ระบาดยังคงอยู่ตามสถานบันเทิงผู้เสพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นและมีฐานะดีเนื่องจากโคเคนมีราคาแพง

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน จำแนกได้ ดังนี้ ปัญหาที่ยังคงมีการผลิต การค้าและการแพร่ระบาดรุนแรงมากที่สุดเมื่อเทียบกับตัวยาเสพติดชนิดอื่น ๆ ปัญหาเฮโรอีน การผลิตภายนอกประเทศยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปัญหาฝืนพบว่าผู้เสพส่วนใหญ่เป็นผู้เสพรายเดิม ปัญหาัญชาการแพร่ระบาดไม่รุนแรงมากนัก ปัญหาสารระเหยมีน้อยมากเพียงร้อยละ 2 ในแต่ละปีเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปใช้ยาบ้าแทน ส่วนปัญหาเอ็กซ์ตาซีและโคเคนมีการแพร่ระบาดตามสถานบันเทิงและผู้เสพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นมีฐานะดี เนื่องจากโคเคนมีราคาแพง

6.7 สถานการณ์และแนวโน้มของปัญหาเสพติด

รายงานผลการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งด้านการลดปริมาณยาเสพติดและลดความต้องการยาเสพติดจะประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่โดยภาพรวมปัญหาเสพติดกลับจะขยายความรุนแรงขึ้นดังจะเห็นได้จากรายงานของสื่อมวลชนบ่อย ๆ พฤติกรรมการผลิตการลักลอบค้า และการใช้สารเสพติดในรูปแบบแปลก ๆ ในสถานศึกษามีปรากฏให้เห็นอยู่บ่อย ๆ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าปัญหาเสพติดยังคงมีอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง การค้นพบที่มีแนวโน้มลดลงของการใช้สารเสพติดชนิดโคเคนชนิดหนึ่งเป็นแค่เพียงเครื่องชี้ให้เห็นแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของการใช้สารเสพติดชนิดอื่น ๆ หรืออาจเป็นสัญญาณบ่งถึงการที่จะเกิดระบาดของสารเสพติดชนิดใหม่ขึ้นมาแทนที่เท่านั้นเอง นอกจากนี้ยาเสพติดและสิ่งเสพติดใหม่ ๆ ปรากฏมากขึ้นทั้งที่เป็นยาเสพติดที่ผิดกฎหมายและยา ที่นำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น โคเคนและยาอี ซึ่งได้จากการลักลอบนำเข้ามาจาก

ต่างประเทศ ในอนาคตชนิดของยาเสพติดจะมีหลากหลาย และแนวโน้มผู้ขายยาเสพติดส่วนใหญ่จะกลายเป็นผู้ขายยาเสพติดมากกว่าหนึ่งชนิด ซึ่งยากต่อการป้องกันปราบปรามบำบัดรักษาและฟื้นฟู (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 3-4)

โดยภาพรวม สถานการณ์และแนวโน้มของปัญหาขายยาเสพติดจะขยายความรุนแรงขึ้น พฤติกรรมการผลิตการลักลอบค้าและการใช้สารเสพติดในรูปแบบแปลก ๆ ในสถานศึกษามีปรากฏให้เห็นอยู่บ่อย ๆ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าปัญหาขายยาเสพติดยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง ในอนาคตชนิดของยาเสพติดจะมีหลากหลาย และแนวโน้มผู้ขายยาเสพติดส่วนใหญ่จะกลายเป็นผู้ขายยาเสพติดมากกว่าหนึ่งชนิดซึ่งยากต่อการป้องกัน ปราบปราม บำบัดรักษาและฟื้นฟู

7. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

7.1 ความหมายของการป้องกันยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติด (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. 2536 : 9) หมายถึง การให้การศึกษาและให้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องยาและยาเสพติด ตลอดจนการป้องกันตนเองครอบครัว และชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษและภัยร้าย ตลอดจนทั้งสาเหตุของการติดยาเสพติด และเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถอยู่ห่างไกลยาเสพติดได้โดยไม่พึ่งยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติด . จึงเป็นการให้การศึกษากับข้อมูลที่ถูกต้องแก่เยาวชนและประชาชนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษภัยร้าย และสาเหตุของการติดยาเสพติด

7.2 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาล

นโยบายเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการบริหาร เพราะนโยบายเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางในการบริหารงานและเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารพิจารณาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

สำนักงานเลขาธิการศูนย์ปฏิบัติการยาเสพติดแห่งชาติ (2543 : 1) ได้กล่าวว่า รัฐบาลตระหนักว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ การแก้ไขปัญหายาต้องใช้เวลาใช้กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรและกลไกทางสังคมในทุกระดับ มิใช่ดำเนินการในลักษณะเฉพาะกิจจึงได้กำหนดแนวทางดำเนินงานให้เป็นระบบ และเกิดความต่อเนื่องหวังผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงาน ภายใต้คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 141/2541 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2541 เรื่องนโยบายการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นการแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการยกระดับของปัญหายาเสพติดให้เป็นระเบียบวาระแห่งชาติ ที่จะต้องเร่งดำเนินการให้ยุติลงโดยเร็วด้วยการระดมสรรพกำลังของสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจังด้วยการลดระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติดโดยเร็ว

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 (2539 : 60) ได้บรรจุเรื่องการป้องกันยาเสพติดไว้ในส่วนของมาตรการพัฒนาความมั่นคงทางสังคม ดังนี้ “ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน” ในส่วนของสถานศึกษารัฐบาลได้สร้างความเข้มแข็ง และความต่อเนื่องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาด้วยการใช้รูปแบบผสมผสานการดำเนินงาน และผสมผสานความร่วมมือของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาโดยเน้นการพัฒนากระบวนการ หลักสูตร ผู้สอน และวิธีการเรียน การสอนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รัฐบาลได้ใช้รูปแบบที่ผสมผสานการดำเนินการระหว่างมาตรการป้องกันยาเสพติดมาตรการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและมาตรการปราบปรามยาเสพติด ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกสถาบันการศึกษาในเรื่องของการปราบปราม พัฒนาให้มีหลักสูตรในเรื่องของยาเสพติดพัฒนาแบบการเรียนการสอน ให้เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสำนักงานเลขาธิการศูนย์ปฏิบัติการยาเสพติดแห่งชาติ (2543 : 1-2) ได้จัดตั้งองค์กรอำนวยการดำเนินงานทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ โดยมีศูนย์ปฏิบัติการยาเสพติดแห่งชาติ (ศ.ป.ช.ช.) เป็นองค์กรอำนวยการดำเนินงานในระดับชาติ โดยมีศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด (ศ.ป.ส.จ.) และศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกรุงเทพมหานคร (ศ.ป.ส.ก.) เป็นหน่วยงานดำเนินงานในระดับพื้นที่

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2544 : 1) รัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภา เกี่ยวกับนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาล ดังนี้

1. นโยบายเร่งด่วน
 - 1.1 เร่งจัดตั้งสถาบันบำบัดผู้ติดยาเสพติดควบคู่ไปกับการปราบปรามและป้องกัน
2. นโยบายเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง
 - 2.1 ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

รัฐบาลจะเร่งดำเนินการเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายใต้ นโยบายระยะเร่งด่วน โดยหลักการป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษโดยเด็ดขาด ดังนี้

- 2.1.1 เข้มงวดกับการบังคับใช้กฎหมาย และสร้างกระบวนการพิเศษเพื่อควบคุมและปราบปรามผู้ค้า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและการค้ายาเสพติดอย่างเด็ดขาด รวดเร็วและเป็นธรรม พร้อมทั้งแก้ไขกฎหมายเพิ่มบทลงโทษสูงสุดกับข้าราชการการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้รางวัลและการคุ้มครองเป็นพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

และประชาชนที่ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด

2.1.2 ควบคุมการนำเข้าสารเคมีที่อาจนำไปสู่การผลิตยาเสพติดอย่างเข้มงวด และเสริมสร้างกลไกภาครัฐและมาตรการทางกฎหมาย ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ในการผลิตยาเสพติด

2.1.3 สร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ และนานาชาติเพื่อ ควบคุมและกำจัดแหล่งผลิต และเครือข่ายการจำหน่ายยาเสพติดข้ามชาติ

2.1.4 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับการบำบัดรักษา และการฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจของผู้เสพยาเสพติด

3. นโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ

3.1 สนับสนุนกองทัพในการให้ความร่วมมือกับส่วนราชการ องค์กร และ ประชาชนเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งให้การสนับสนุน การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

4. นโยบายพัฒนาภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร

4.1 ด้านการพัฒนาภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร

4.1.1 เร่งรัดและสนับสนุนการสร้างงานสร้างรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ด้วยการแก้ไขปัญหายาชุมชนแออัดอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการจัด หาที่อยู่อาศัยและสร้างแหล่งงาน การจัดการศึกษา การสาธารณสุข การฟื้นฟูและรักษาสิ่งแวดล้อม การป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม และสาธารณสุข รวมทั้งการป้องกันปราบปรามยาเสพติด

จากข้อมูลที่กำลังมาชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลตระหนักถึงปัญหายาเสพติดว่าเป็นปัญหาสำคัญ ของประเทศ การแก้ไขปัญหาคงต้องใช้ระยะเวลา ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรและกลไก ทางสังคมในทุกๆระดับ ด้วยการระดมสรรพกำลังของสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไข ปัญหายาอย่างจริงจัง เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย และให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็ก และเยาวชน ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ในส่วนของสถานศึกษารัฐบาลได้สร้างความ เข้มแข็งและความต่อเนื่องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ด้วยการ ใช้ รูปแบบผสมผสานการดำเนินงานและประสานความร่วมมือของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนา กระบวนการ หลักสูตร ผู้สอน และวิธีการเรียนการสอน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้จัดตั้งศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งเป็น องค์กรอำนวยการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทั้งในระดับชาติ และระดับ พื้นที่ กำหนดนโยบายเร่งด่วนโดยจัดตั้งสถาบันบำบัดผู้ติดยาเสพติดควบคู่ไปกับการปราบปราม และป้องกัน

7.3 นโยบายและแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของกระทรวงศึกษาธิการ

7.3.1 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุข

ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8 เน้นในประเด็นของการพัฒนาคุณภาพ กระบวนการดำเนินงาน และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดกรอบนโยบายด้านการป้องกันสาธารณสุขสำหรับแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 8 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2543ข : 30-32) ดังนี้

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งถือว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติด ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้รวมถึงภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลนักเรียน นักศึกษา ที่ติดยาเสพติดด้วย
2. ให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนครบวงจร นับตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร สื่อ วิธีสอน และกิจกรรมของสถานศึกษา เน้นการฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเยาวชน เพื่อผลทางการพัฒนาบุคลิกภาพและการตัดสินใจเลือกพฤติกรรม
3. สนับสนุนให้สถานศึกษาทุกสังกัดจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬา เน้นการให้เด็กเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างไปในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และความมั่นคงทางอารมณ์
4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับปรุงสภาพแวดล้อม และบรรยากาศของสถานศึกษา ให้เยาวชนในสถานศึกษามีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มที่
5. ให้มีการพัฒนาระบบบริหารและจัดการ ตลอดจนการสนับสนุนทางวิชาการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในสถานศึกษา เน้นการทำงานในระบบเครือข่าย

7.3.2 แผนป้องกันสาธารณสุขของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540-2544)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนป้องกันสาธารณสุข (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2539ข : 12-22) ดังนี้

1. แผนงานการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้ การดำเนินการตามแผนมุ่งที่จะใช้กระบวนการทางการศึกษา และฝึกอบรมเป็นหลักในการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุขให้ครูอาจารย์มีความตระหนักในการดำเนินมาตรการป้องกันเยาวชน ให้มีโอกาสรับรู้ข่าวสาร ได้รับการกระตุ้นเตือนเป็นประจำจากกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ
3. แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมทางเลือก ให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่เยาวชนสามารถเจริญเติบโตตามธรรมชาติ ทั้งด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ และร่างกาย ได้ตามศักยภาพ ซึ่งต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี เช่น การมีสถานที่ร่มรื่น สวยงาม ปราศจาก

สังรับกวน

3. แผนงานพัฒนาการบริหารและการจัดการ แผนนี้มุ่งที่จะให้สถานศึกษาพัฒนาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการให้มีระบบที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ

4. แผนงานพัฒนาบุคลากร การดำเนินงานมุ่งที่จะส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษาให้มีความรู้ มีความสามารถในการวางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงาน

5. แผนงานจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานของแผน คือ มุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้และสถิติต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนและการดำเนินการป้องกันสารเสพติดของสถานศึกษา เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการของคณะกรรมการและสนับสนุนให้มีการจัดบริการแนะแนวแก่นักเรียน ผู้ปกครอง

6. แผนงานรณรงค์ป้องกันสารเสพติดเป็นแผนที่มุ่งเผยแพร่ความรู้ สร้างความตระหนักโดยอาศัยกลไก และสื่ออื่น ๆ เปิดโอกาสให้เยาวชนรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักในปัญหา

7. แผนงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ การดำเนินงานมุ่งพัฒนาแนวทางและระบบให้ความช่วยเหลือดูแล ฟื้นฟูนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยาในทางที่ผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการใช้สารเสพติด

8. แผนงานความร่วมมือระหว่างประเทศ การดำเนินงานมุ่งขยายโลกทัศน์ผู้เกี่ยวข้องโดยอาศัยการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา และการแลกเปลี่ยนทรรศนะโดยตรงกับนักวิชาการต่างประเทศ ร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ

9. แผนงานวิจัยและประเมินผล การดำเนินงานมุ่งพัฒนาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีระบบ โดยอาศัยกระบวนการสำรวจวิจัยและประเมินผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของเยาวชนในและนอกสถานศึกษา เพื่อหาแนวโน้มของปัญหาสารเสพติดในประเทศไทย

นโยบายด้านการป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8 นั้น กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งถือว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของสถานศึกษา กำหนดให้สถานศึกษาส่งเสริมการออกกำลังกาย ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สนับสนุนทางวิชาการและเน้นการทำงานในระบบเครือข่ายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา ส่วนแผนป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 9 แผน ดังนี้ แผนงานการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้

แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมทางเลื้อย แผนงานพัฒนาการบริหารและการจัดการ แผนงานพัฒนาบุคลากร แผนงานจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร แผนงานรณรงค์ป้องกันสารเสพติด แผนงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ แผนงานความร่วมมือระหว่างประเทศ และแผนงานวิจัยและประเมินผล ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ

7.4 ยุทธศาสตร์ 9 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน

ปัญหายาเสพติด (สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539ก : 10-15) ในกลุ่มเยาวชน ทั้งในสถานศึกษาและ นอกสถานศึกษานั้นเป็นปัญหาพฤติกรรมกลุ่ม เด็กและเยาวชนใช้สารเสพติด ชนิดต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ตนกับคนที่รักชอบ ได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่ตนชอบ แรงจูงใจหลักของการใช้ยาเสพติดของนักเรียน นักศึกษา จึงอยู่ที่ความต้องการทางสังคมจิตวิทยาของวัยรุ่นที่ต้องการทำกิจกรรมกลุ่มที่ตนชอบร่วมกับเพื่อนที่ตนรัก กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้สถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนปิดกั้น โอกาสการใช้ยาเสพติดของเยาวชน โดยเน้นการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทางเลือก การส่งเสริมความสามารถพิเศษ ตามยุทธศาสตร์ 9 ประการ ดังนี้

1. จัดโครงการ “ครอบครัวเข้มแข็ง-โรงเรียนอบอุ่น” เพื่อเชื่อมและหลอมรวมพลังระหว่างบ้านและโรงเรียนให้เป็นที่พึ่งแก่เด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง
2. นำศาสนธรรมสู่เด็กและเยาวชนเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิตด้วยความร่วมมือระหว่างสถาบันทางศาสนาและโรงเรียน
3. สร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดี และเคารพในประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนตัวด้วยการเข้าร่วมในกิจกรรมตามหลักสูตรและแนวทางของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ และการฝึกตามหลักสูตรของนักศึกษาวิชาทหาร
4. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย เพื่อพัฒนาสุขภาพกายและใจ เสริมสร้างวินัยในตนเองและสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม
5. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ได้เล่นดนตรีเพื่อกล่อมเกลาคิดใจและเสริมสร้างสุนทรียภาพ
6. ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง ที่ช่องทางในการแสดงออกและสื่อสารที่หลากหลาย และสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับโลกแห่งอนาคต

7. ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เด็ก และเยาวชนมีความภาคภูมิใจและผูกพันต่อรากฐานทางวัฒนธรรม และสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลง ด้วยความมั่นคงและรู้เท่าทัน

8. ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่โรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ความรู้เสริมสร้างจิตสำนึกทักษะชีวิตและภูมิด้านทานต่อยาเสพติดและอบายมุข และจัดระบบดูแลนักเรียนทุกคนให้ทั่วถึง โดยสร้างเครือข่ายแนะแนวภายในโรงเรียน

9. วางแนวทางที่จะร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้หลงผิดยาเสพติด

7.5 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กรมสามัญศึกษานับความสำคัญด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ในการป้องกันตนเองจากพิษภัยของยาเสพติด และร่วมมือกับองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2540 : 83-84)

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดทำแผนงาน/โครงการ/งาน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายของกรมสามัญศึกษา

2. กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งเป็นเขตปลอดสารเสพติดทุกชนิด

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดให้แก่ครู บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผล

4. พัฒนาบุคลิกภาพและฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นให้แก่นักเรียน เพื่อสามารถป้องกันตนเองจากพิษภัยของยาเสพติดให้ได้

5. เร่งรัดและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาบ้า ยาหล่อมประสาทในสถานศึกษาเป็นกรณีพิเศษ

6. สนับสนุนให้องค์กรของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดกับสถานศึกษาอย่างจริงจัง

7. ส่งเสริมความร่วมมือในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ให้มากขึ้น

8. สนับสนุนในการจัดตั้งศูนย์ตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ และศูนย์ประสานงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้แก่นักเรียน นักศึกษา

9. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬา นันทนาการ กิจกรรมกลุ่มสนใจ และกิจกรรมพัฒนา

บุคลิกภาพและความสามารถให้แก่นักเรียน นักศึกษา

10. พัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น ปลอดภัย เหมาะแก่การเรียนรู้อ และนันทนาการ

11. พัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในสถานศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกัน ในสถานศึกษา เพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดให้ได้ผลอย่างจริงจัง

12. ส่งเสริมและสนับสนุนด้านความช่วยเหลือ ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดจากต่างประเทศ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด

13. สนับสนุนการวิจัยนำร่อง เพื่อหาวิธีการและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่แก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดให้ได้ผล พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดอย่างต่อเนื่อง

14. เร่งรัดและติดตามการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในสถานศึกษาของคณะกรรมการระดับโรงเรียน และจังหวัด ให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

นโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดทำแผนงาน/โครงการ/งานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับแผนป้องกันสารเสพติดของกระทรวงและนโยบายของกรม โดยกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งเป็นเขตปลอดสารเสพติดทุกชนิด ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดให้แก่บุคลากรทุกคน ในสถานศึกษาฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นให้แก่นักเรียน เพื่อป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ระวีการแพร่ระบาดของยาบ้ายากล่อมประสาทเป็นกรณีพิเศษ ให้องค์กรของชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดกับสถานศึกษาอย่างจริงจัง พัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความร่มรื่นปลอดภัยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ติดตามการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในสถานศึกษาของคณะกรรมการระดับโรงเรียนและจังหวัด ให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

7.6 แนวปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ในสถานศึกษาบังเกิดผล และเป็นไปตามนโยบายกรมสามัญศึกษา จึงได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดในกรมสามัญศึกษาไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2540 : 18-19)

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งรายงานจำนวนนักเรียนที่ติดยาเสพติดให้กรมสามัญศึกษาทราบเป็นประทุกเดือน
2. ให้สถานศึกษาทุกแห่งรายงานวิธีการแก้ไขปัญหานักเรียนที่ติดยาเสพติดอยู่แล้วภายในสถานศึกษาให้กรมสามัญศึกษาทราบ
3. ให้สถานศึกษาดำเนินการให้นักเรียนตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดว่ามีผลกระทบต่อชีวิตทรัพย์สิน ครอบครัว และสังคมส่วนรวม โดยให้สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชา
4. ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ ควบคุม ดูแล การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง โดยให้ถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และกรมสามัญศึกษาต้องดำเนินการให้เกิดผลโดยเร็วที่สุด
5. ให้ครูอาจารย์ทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในการเอาใจใส่ดูแลแนะนำนักเรียนเพื่อป้องกันมิให้นักเรียนติดยาเสพติด
6. เมื่อสถานศึกษาพบว่านักเรียนติดยาเสพติด ให้สถานศึกษาดำเนินการดังนี้
 - 6.1 ดำเนินการแก้ไขปัญหานักเรียนติดยาเสพติด โดยใช้หลักจิตวิทยาไม่ใช่วิธีการลงโทษที่รุนแรงหรือไล่ออกจากสถานศึกษาหากนักเรียนขอย้ายสถานศึกษา เนื่องจากถูกข่มขู่จากผู้จำหน่ายยาเสพติด ก็ให้ความสะดวกในการย้ายสถานศึกษาด้วย
 - 6.2 ให้ครูอาจารย์สอบถามปัญหา สาเหตุ และรายละเอียดเกี่ยวกับการติดยาเสพติดเพื่อดำเนินการแก้ไขให้ได้ผล
 - 6.3 ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่ติดยาเสพติด
 - 6.4 สถานศึกษาต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ักเรียนที่ติดยาเสพติด โดยอนุญาตให้หยุดพักการเรียนเพื่อเข้ารับการรักษาได้
 - 6.5 ติดตามนักเรียนที่เคยติดยาเสพติดและเลิกยาเสพติดได้แล้วเป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้กลับมาติดยาเสพติดอีก
7. ถ้าปรากฏว่าครูอาจารย์คนใดเป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่ายหรือใช้อุบายหลอกลวง ขู่เข็ญหรือยุยงส่งเสริมให้นักเรียนหรือผู้อื่นเสพยาเสพติด กรมสามัญศึกษาจะดำเนินการลงโทษสถานหนักและตามกฎหมาย
8. ให้สถานศึกษาทุกแห่งรายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ทราบทุกเดือน
9. ให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดทุกจังหวัด ถือเป็นนโยบายเร่งรัดที่ต้องกำชับดูแลและควบคุมให้สถานศึกษาปฏิบัติตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา

10. ให้สถานศึกษาแจ้งกระแสดูแลการทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานศึกษาให้กองกำกับ การ สวัสดิภาพเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานตำรวจในท้องที่ที่สะดวก เพื่อประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหา ยาเสพติด
11. ให้สถานศึกษาทุกแห่งแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา
12. ประชุมครู อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเร่งรัดการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดให้ได้ผลอย่าง ต่อเนื่อง
13. สร้างเครือข่ายในความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อดำเนินการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดให้ได้ผลอย่างจริงจัง
14. สร้างบรรยากาศทั้งด้านวิชาการ ด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่หันไปพึ่งสิ่งเสพติด

แนวปฏิบัติในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดในสถานศึกษา ของกรมสามัญศึกษา คือ ให้โรงเรียนดำเนินการสำรวจนักเรียนที่ติดยาเสพติด และหาวิธีการแก้ไข แล้วรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบทุก ๆ เดือน ให้สถานศึกษาตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ผู้บริหารและครูอาจารย์ทุกคนจะต้องเอาใจใส่ดูแลป้องกันและแก้ไขอย่างจริงจัง หากมีนักเรียนติดยาเสพติดให้หาสาเหตุแก้ไขบำบัดรักษาและร่วมมือกับผู้ปกครอง หากครูอาจารย์คนใดเกี่ยวข้องกับ การผลิตจำหน่ายยาเสพติดให้ลงโทษสถานหนัก ให้สามัญศึกษาจังหวัดกำกับดูแลการดำเนินการให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา มีการสร้างเครือข่ายการป้องกันแก้ไขและสร้างบรรยากาศด้านวิชาการ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นในโรงเรียนเพื่อไม่ให้ นักเรียนหันไปพึ่งยาเสพติด

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด ในโรงเรียนพอจะรวบรวมได้ ดังนี้

8.1 งานวิจัยในประเทศ

จริรัตน์ เนาวจำเนียร (2534 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคติของผู้บริหารต่อการสร้าง ภูมิคุ้มกันการพึ่งพาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทักษะคติของผู้บริหารชายและหญิงต่อการสร้างภูมิคุ้มกันการพึ่งพา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารจำนวน 117 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 105 โรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่เคยทราบเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันการพึ่งพาในด้านการนำ การสร้างภูมิคุ้มกันการพึ่งพาไปปฏิบัติในโรงเรียนนั้นผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วย และให้ข้อเสนอ

แนะว่าให้กรมสามัญศึกษาจัดอบรมสัมมนา หรือส่งผู้เชี่ยวชาญไปบรรยายแนะแนวทางปฏิบัติให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ได้กล่าวถึงประเด็นปัญหาการบริหารในโรงเรียนว่าขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ขาดงบประมาณ ความร่วมมือจากผู้ปกครองและครู ซึ่งผู้บริหารได้เสนอให้มีการบรรจุเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันนี้ลงในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน

กรมพลศึกษา (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนไทยและความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเลิกใช้สารเสพติด โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติดซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอาชีวศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1,102 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติด ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนเป็นเขตที่พักอาศัยร้านค้าและตลาด นักเรียนมีความสนใจการเรียนระดับปานกลาง ความสัมพันธ์กับทางโรงเรียนนั้น พบว่าครูเคร่งครัดเรื่องระเบียบวินัยมาก โรงเรียนเข้มงวดเรื่องการเรียนการสอนมาก ในด้านกลุ่มเพื่อนพบว่า มีเพื่อนในชั้นเรียนใช้สารเสพติดประเภทต่าง ๆ ในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว พบว่ามีความสัมพันธ์กันดีได้รับความอบอุ่นดีบิดามารดามีเหตุผล ด้านตัวนักเรียนมากกว่าครึ่งเคยแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีประสบการณ์ในการสูบบุหรี่ คี้มสุรา และเบียร์มากที่สุด สารเสพติดที่ใช้ครั้งแรก คือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สารระเหย มอร์ฟีน และบุหรี่ โดยมีสาเหตุของการใช้ คือ อยากรทดลอง บรรเทาอาการป่วยทางร่างกาย และเพื่อนชวน ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเลิกใช้สารเสพติด นักเรียนคิดว่าสามารถรักษาให้หายขาดได้โดยการบำบัดรักษา

ปัจฉิมา พิศรสาธร (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในภาคใต้ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในภาคใต้ ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารและครู ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน โรงเรียนละ 1 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 319 โรงเรียน ผลการวิจัย พบว่าสภาพการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีคณะดำเนินการดำเนินงาน มีการวางแผน มีการนิเทศและประเมินผลการดำเนินงาน มีการสำรวจการใช้ยาเสพติดของนักเรียน มีกิจกรรมเสริมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดและมีการแนะแนวเกี่ยวกับปัญหาเสพติดแก่นักเรียน นอกจากนี้ การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมีปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การดูแลสถานที่ลับตาที่เอื้อต่อการ

เสพยาเสพติด การวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้เด็กติดยาเสพติด และการรับการนิเทศงานป้องกันยาเสพติดจากศึกษานิเทศก์

อรอนงค์ หงษ์ขุมแพ (2538 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับยาบ้าและการป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัย พบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาบ้าของประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.30 มีความรู้เฉลี่ยอยู่ในระดับดีมากตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการในการป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้า ให้การตัดสินใจที่จะมีพฤติกรรมอย่างไรบนพื้นฐานของความรู้ถึงโทษของยาบ้า สัมพันธภาพในครอบครัว และความมุ่งมั่นในชีวิตเพื่อจะปฏิบัติในกรณีที่มีผู้มาชักชวนให้เสพ โดยส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงและปฏิเสธการใช้ รวมทั้งชี้และชักชวนให้เลิกเสพ สภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนของประชากร มีการใช้ยาบ้า ซ้ำซำซ้ำและมีการชักชวนให้เสพยาบ้า

อุทัยศรี แสงกล้อย (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการป้องกันแก้ไขยาแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านการป้องกันครูควรนำจิตวิทยามาใช้เพื่อทราบถึงความต้องการพื้นฐานของนักเรียน เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ยาบ้า ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงออกตามความสามารถที่มีอยู่เพื่อป้องกันปัญหา ยาบ้า ปัจจัยในเรื่องเพศ เพศหญิงและชายมีความแตกต่างกัน ปัจจัยในเรื่องครูโรงเรียนขาดความร่วมมือในการป้องกันปัญหา ยาบ้าในโรงเรียนจากครู ครูขาดความเอาใจใส่ต่อนักเรียน โดยเฉพาะความประพฤติและพฤติกรรมของนักเรียน ด้านการแก้ไขและสงเคราะห์นักเรียนที่ติดยาบ้า ครูที่ผ่านการอบรมเรื่องปัญหา ยาบ้าเห็นควรจัดกิจกรรมสัมมนา ร่วมกันผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา ยาบ้า นอกจากนั้นพบว่า ครูเพศหญิงมีความคิดเห็นต่างจากครูเพศชายในเรื่อง ควรจัดตารางสอนให้นักเรียนมีเวลาว่างน้อยที่สุด เพื่อป้องกันการไปมั่วสุม ยาบ้า ส่วนครูที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท มีความคิดเห็นต่างจากครูที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีในเรื่อง ครูควรมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียนทุกคน เพื่อสอดแทรกข้อมูลในการหาแนวทางแก้ไข ยาบ้าที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียน ควรให้ความรู้แก่ครูในเรื่องสังคมสงเคราะห์เพื่อทำหน้าที่เป็นครูสงเคราะห์ โดยวิธีการนำหลักการและกระบวนการมาประยุกต์ใช้ในการป้องกันแก้ไข และสงเคราะห์นักเรียนที่ติดยาบ้าและครอบครัว

เผด็จ โพธิ์ขันธ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินการและปัญหาอุปสรรคในการป้องกันแก้ไขการแพร่ระบาดของยาบ้า (ยาม้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการป้องกันแก้ไขการแพร่ระบาดของยาบ้า ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่ดำเนินการครบทั้ง 5 ด้าน คือ

ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านส่งเสริมกิจกรรม ด้านวิชาการ ด้านป้องกันการประพฤติดีเกี่ยวกับ
 ขาป่าของนักเรียน และด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนปัญหาอุปสรรคในการ
 ป้องกันแก้ไขการแพร่ระบาดของขาป่าตามมาตรการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับน้อยถึงปานกลาง
 และระดับน้อยถึงไม่มีปัญหา มีมาตรการเดียวที่มีปัญหาในระดับกลางถึงมาก คือ การป้องกันการ
 ประพฤติดีเกี่ยวกับขาป่าของนักเรียน ในประเด็นขาดอุปกรณ์ในการตรวจสอบสารขาป่าใน
 ปัสสาวะนักเรียน และความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานยังขาดความคุ้มครอง

ประทุม นวลเขียว (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไข
 ปัญหายาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานครและ
 ปริมณฑล พบว่า การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่
 ดำเนินการครบทุกมาตรการ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านสื่อสาร
 ประชาสัมพันธ์ ด้านกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม
 และด้านติดตามและประเมินผล ส่วนปัญหาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้บริหาร
 โรงเรียน ส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลางถึงระดับมากที่สุด และมีหลายมาตรการที่มีปัญหา
 มากถึงมากที่สุด คือ บุคลากรขาดความรู้ความสามารถ ขาดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน
 ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สื่อและนวัตกรรม
 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่เพียงพอ งบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมการป้องกัน
 และแก้ไขปัญหายาเสพติดในทุก ๆ ด้านยังไม่เพียงพอ

วิหวัณน์ ชินคำ (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับขาป่า
 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสถานีตำรวจเตาปูน พบว่า นักเรียนชาย
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียน ในเขตพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลเตาปูนมีความรู้เกี่ยวกับ
 ขาป่าอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 66.70 และเห็นด้วยอย่างยิ่งกับคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น
 เป็นร้อยละ 66 การทดสอบสมมติฐานเรื่องความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับขาป่า พบว่า อายุของ
 บิดาและระดับการศึกษาของมารดาที่ต่างกัน มีผลให้ความรู้เกี่ยวกับขาป่าของนักเรียนแตกต่างกัน
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่อายุ ระดับการศึกษา และผลการเรียนของนักเรียน รวมทั้ง
 ระดับการศึกษาของบิดาและอายุมารดาที่แตกต่างกันไม่มีผลให้ความรู้เกี่ยวกับขาป่าของนักเรียน
 แตกต่างกัน ส่วนในเรื่องของความคิดเห็นเกี่ยวกับขาป่า พบว่า อายุของนักเรียน อายุบิดา อายุมารดา
 และระดับการศึกษาของมารดาที่แตกต่างกันมีผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับขาป่าของนักเรียน
 แตกต่างกัน

ไพโรจน์ แบนมาก (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการป้องกันปัญหา
 ยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด

จะเชิงเทรามีบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดในระดับค่อนข้างสูง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ การเข้ารับการอบรมด้านยาเสพติด ประสบการณ์การในการป้องกัน การได้รับสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและระยะเวลาในการรับราชการ มีผลต่อบทบาทของครูในการป้องกันปัญหาเสพติด ส่วนระดับการศึกษา สาขาวิชาที่จบ การได้รับงบประมาณสนับสนุนและความรู้เกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดให้โทษไม่มีผลต่อบทบาทของครูดังกล่าว ส่วนปัญหาของครูในการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ การขาดงบประมาณสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่เพียงพอสำหรับแนวทางในการพัฒนา คือ การให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญเพิ่มงบประมาณในการสนับสนุน

จิรพรรณ ทุมพร (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ด้านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ และด้านการติดตามและประเมินผล ส่วนปัญหาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีปัญหในระดับน้อย ถึงน้อยที่สุด และมีหลายมาตรการที่มีปัญหาปานกลาง คือ การขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ขาดความร่วมมือในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และชุมชนสร้างปัญหาในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน

สามารถ เพ็ชรชอบ (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์เกิดใหม่ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังของผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่มีอายุ 17-21 ปี กำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย รายได้ต่อเดือนซึ่งได้รับจากผู้ปกครองต่ำกว่า 1,500 บาท ก่อนเข้ารับการบำบัดรักษาอาศัยอยู่กับบิดา มารดา สาเหตุที่ติดยา คือ อยากรลอง เพื่อนชักชวน และสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตามลำดับ บิดามารดามีอาชีพรับจ้างหรือค้าขาย อยู่ร่วมกัน มีพี่น้องตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป รายได้ต่อเดือนของครอบครัวต่ำกว่า 10,000 บาท

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สโกลลี (มาลีย์ บิงส์ว่าง, 2540 : 58 ; อ้างอิงจาก Stokely, 1978. *An Evaluation of a School-Community Team For the Primary Prevention of Drug.*) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินผลการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน สำหรับการป้องกันยาเสพติดในขั้นแรกเพื่อประเมินผลการป้องกันยาเสพติด ซึ่งดำเนินการร่วมกันโดยโรงเรียนและชุมชนใน

รัฐแคลิฟอร์เนีย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ โดยประเมินจากผลที่ได้รับ และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์ที่บรรลุผลสำเร็จสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียน และผลงานแนะแนวของครูประจำโรงเรียน ส่วน วัตถุประสงค์ที่ยังต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่ การประสานสัมพันธ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนของนักเรียน และการจัดสรรงบประมาณ

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ เป็นปัญหาทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบทตลอดจน โรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่สำคัญในการช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนห่างไกลจากยาเสพติด เพราะเยาวชนทุกคนต้องผ่านสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน ได้มีผู้พยายามศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดและศึกษาการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ทั้งในด้านการปฏิบัติและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่มุ่งที่จะแก้ไขมากกว่าการป้องกัน ซึ่งปัญหาการดำเนินงานเกิดจากขาดความร่วมมือในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีบทบาทสูงสุดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน สิ่งหนึ่งที่สำคัญนั่นก็คือการมีเจตคติที่ดีต่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และกระบวนการบริหารที่ชัดเจนต่อเนื่องจริงจังในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อบังเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเจตคติ (สาริณี พงษ์เจริญไทย, 2534 : 23) เป็นความรู้สึก ความคิดเห็น หรือความนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด สิ่งร้ายหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลทั้งแง่บวกและแง่ลบ และกระบวนการบริหาร (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2534 : 39) จะเป็นแนวทางเทคนิควิธีหรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติภารกิจให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้

9. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำไปกำหนดแนวคิดในการวิจัยได้ 3 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้จากแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของ กรมสามัญศึกษา (2540 : 20-58) จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งสรุปเป็นความหมายได้ ดังนี้

การป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด หมายถึง การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และด้านการติดตามและประเมินผล

ด้านการให้ความรู้และวิชาการ หมายถึง การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเพศติดแก่บุคลากรในโรงเรียน การศึกษาสำรวจสภาพการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน การวางแผน การจัดทำแผน ตลอดจนการจัดทำโครงการป้องกันการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน

ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเผยแพร่ความรู้ การจัดทำข่าวสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการป้องกันการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน และการประสานสัมพันธ์ ตลอดจนให้ความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง

ด้านกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด หมายถึง การวางแผนรูปแบบ การจัดทำโครงการ การจัดบุคลากรรับผิดชอบและการประสานงานด้านกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด ตลอดจนการขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ

ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น เรียบร้อย สวยงาม จัดสร้างและปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความรู้สึกลดภัย และจัดแหล่งกิจกรรม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬาในโรงเรียน

ด้านการติดตามและประเมินผล หมายถึง หมายถึง การดำเนินงานติดตาม นิเทศ การจัดทำคู่มือวิธีปฏิบัติงาน การประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนการรายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติดในโรงเรียน

2. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเจตคติผนวกกับเนื้อหาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติดของกรมสามัญศึกษา ซึ่งสรุปเป็นความหมายได้ ดังนี้

เจตคติการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อ ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่มีต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติดในโรงเรียน และมีความพร้อมที่ประพฤดิหรือปฏิบัติตาม ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาตามแนวคิดของกรมสามัญศึกษา จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และด้านการติดตามและประเมินผล

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเพศติด ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการบริหารที่นักวิชาการ นักบริหาร และนักการศึกษาได้

กล่าวไว้ ที่มีความสอดคล้องกัน จำนวน 4 องค์ประกอบ คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการประสานงาน และด้านการประเมินผล ผสมกับเนื้อหาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแนวคิดของกรมสามัญศึกษา จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งสรุปเป็นความหมายได้ ดังนี้

กระบวนการบริหารในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หมายถึง กระบวนการดำเนินงานกับคนโดยคนและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีองค์ประกอบด้านกระบวนการบริหาร จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการประสานงานและด้านการประเมินผล โดยครอบคลุมเนื้อหาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแนวคิดของกรมสามัญศึกษา จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้และวิชาการ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและด้านการ ติดตามและประเมินผล

การวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบาย แนวทาง และวิธีการปฏิบัติงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

การจัดองค์การ หมายถึง วิธีการจัดระบบการทำงานภายในโรงเรียน จัดผู้รับผิดชอบงาน และกำหนดอำนาจหน้าที่ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

การประสานงาน หมายถึง การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัสดุ และทรัพยากรอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้การปฏิบัติงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรายงานผลว่างานที่ได้ทำไปนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่